

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
41/2020
10. október 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PETER ŠTRELINGER PRINÁŠA
ČRTU O VEĽKÝCH BÁSNIKOCH
Strana 4.

STO (NE)VĽÁDNYCH DNÍ
MATOVIČOVHO KABINETU
Strana 5.

HEREC JOZEF ŠIMONVIČ –
KLASICKÉ HERECTVO UPADÁ
Strana 6.

SPLAŠENÝ PEGAS
Z HVORECKÉHO STAJNE
Strana 7.

STOROČNÝ MATIČIAR
FRIDRICH KOLAROVÍČ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Netolerancia je kráľovná súčasnosti. Kým tolerancia je spôsob myslenia a konania charakterizovaný znášanlivosťou, ktorá bráni potlačovaniu či odsudzovaniu názoru, postoj či iné konanie, netolerancia je logicky opak uvedeného. Sme obklopení netoleranciou k inému názoru aj k oponentovi nekonvenujúcemu konaniu. Žijeme v rozvášnenej dobe, v ktorej spoznávame neznášanlivosť na každom kroku a právo na vlastný názor sa zmenilo takmer na hrdinstvo.

Žiť v netolerancii znamená žiť v nepretržitom strese. A v čoraz väčšej nenávisť voči všetkému inému. Žiaľ, netolerancia už má aj politické tričko. Štátny úradník je úradník štátu, teda všetkých jeho občanov. Nie je to sluha politickej strany, jej politických názorov a jej riešení. Štátny úradník nemôže rozhodovať tak, ako sa páči predstaviteľom jeho strany, ale tak, aby jeho rozhodovanie bolo na prospech celej spoločnosti. Nemôže byť netolerantný k iným názorom ako k tým stranícky svojím. Nemôže a nesmie, pretože v opačnom prípade sa spoločnosť pomaly, ale iste preklápa do diktatúry. Tú však nemáme v ústave, formálne nás pred ňou bráni zákony a najmä princíp občianskej spoločnosti. Štátny úradník sa teda nemôže rozhodovať, že zavedie to či ono alebo zruší hento a tamto len preto, že to tak vyhovuje jemu a ním delegovanej politickej strane. Článok štyri, ktorý to umožňoval aj ústavne, bol parlamentom zrušený už pred tridsiatimi rokmi.

Treba sa nám vrátiť k tolerancii a pri správe štátu ju musíme aj od štátu vyžadovať. V opačnom prípade budeme iba svedkami vzrastajúcej nenávisťi, odporu, sváru a nekonečných konfliktov už aj medzi „bežnými“ občanmi. Ak je tolerancia spôsob myslenia, tak ten náš celospoločenský je v týchto týždňoch veľmi defektný. Nepotlačujeme a neodsudzujeme názory! Ani tie, ktoré nie sú práve naše. Veľmi sa nám to už čoskoro môže vypomstiť.

Ivan BROŽÍK

Rokovala pracovná skupina Matice slovenskej a ministerstva kultúry Pandémia zasiahla príjmy ustanovizne

Pavol JAVORSKÝ – Foto: (mrs)

Koncom septembra sa v Banskej Bystrici zišli matiari z celého Slovenska na rokovaní Výboru Matice slovenskej. Pandémia Covid-19 spôsobila, že to bolo len druhé rokovanie výboru v roku 2020. Rokovaniu dominovali ekonomické témy, ktoré predkladal správca MS Maroš Smolec. Týkali sa zmeny rozpočtu ustanovizne, ktorý tiež ovplyvnila pandémia. Prejavilo sa to výpadkom najmä neštátnych príjmov Matice na úrovni šestnástich percent.

Financovanie ustanovizne tvorí štátna účelová dotácia na prevádzkový chod ustanovizne a aj jej neštátne príjmy, ktoré tvoria predovšetkým dividendy tlačiarne Neografia, a. s., podnikateľská činnosť Matice a zisky z prenájmov matičných nehnuteľností. Už pri tvorbe a schválení pôvodného rozpočtu koncom roka 2019 bolo zrejme, že matičná tlačiareň – vzhľadom na svoje hospodárske výsledky ostatných rokov – nebude môcť poskytnúť MS dividendy. Situáciu matičných príjmov následne negatívne priamo ovplyvnila pandémia poklesom príjmov z predpokladaných stovadsaťpäťtisíc eur na stopäťtisíc, pričom, ako sa vyjadril správca MS, tento pokles sa môže ešte prehĺbiť aktuálnou druhou vlnou ochorenia.

REGIONÁLNA KULTÚRA

Výpadky tržieb ovplyvnili aj podporu činnosti miestnych odborov. Ústredie Matice každoročne schvaľuje v rozpočte sumu na podporu podujatí svojich miestnych odborov po celom Slovensku. Schválených šesťdesiat tisíc až sedemdesiat tisíc eur ročne sa použije priamo na stovky akcií miestnych odborov. Keďže sa počas pandémie nemohli konať hromadné podujatia a znížili sa aj príjmy Matice, podpora na regionálnu kultúru sa znížila z predpokladaných šesťdesiat tisíc eur na päťdesiat tisíc eur. „Niektoré podujatia miestne odbory na jar a počas leta zrušili. Aj na jeseň predpokladáme, že viaceré sa pre koronavírus konať nebudú.

Výbor Matice slovenskej sa konal sice ešte pred prijatím tvrdších opatrení v boji proti 2. vlně pandémie, avšak matiari už vtedy dodržiavali bezpečnostné opatrenia.

Neštátne príjmy nám klesli, a preto sme museli znížovať výdavky v celom rozpočte ustanovizne. Matica však zachovala podporu projektov tzv. regionálnej kultúry. Mnohé samosprávy svoje dotačné schémy zrušili úplne,“ vysvetlil správca MS M. Smolec. V tejto súvislosti predseda MS M. Gešper navrhol uznesenie, že všetky projekty, ktoré sa zrealizujú, budú uhradené. Po schválení ústredím je možné zmeniť ich pôvodné zameranie. Žiaden miestny odbor sa nemusí obávať, že o peniaze príde. Zmenu rozpočtu matiari prijali. Tento rok bude ustanovizeň hospodá-

ZÁSADY ČLENSTVA

Riaditeľ členského ústredia MS M. Fejko predložil výboru na schválenie zásady členstva Matice slovenskej. Ide o vykonávací predpis platných stanov vyplývajúci z rozhodnutia ostatného snemu v roku 2019. Zásady členstva majú slúžiť členom Matice slovenskej s cieľom efektívne poznať legislatívny postup zakladania nových odborov, rovnako majú informovať matiariarov,

ako majú odbory správne hospodáriť. Zásady členstva sa dopracujú a pripravujú na schválenie.

Predseda Dozorného výboru MS (DV MS) Š. Martinkovič vystúpil so správou o činnosti DV MS a s hodnotením činnosti ustanovizne. Uvedol, že Matica by si mala pripraviť kvalitný program na najbližšie roky, aby presvedčila slovenskú spoločnosť o svojej opodstatnenosti. Vyzval členov výboru, aby ako kolektívny orgán vykonávali svoje povinnosti vo vzťahu k plneniu uznesení zo snemu a z valného zhromaždenia.

PRACOVNÁ SKUPINA

Po rokovaní Výboru MS zvolalo Ministerstvo kultúry SR (MK SR) na prvého októbra úvodné rokovanie Dočasnej pracovnej skupiny MK SR a Matice slovenskej, ktorej úlohou bude zaoberať sa otázkami poslania ustanovizne v 21. storočí, financovania a možnosti novely zákona 68 o Matici slovenskej. Rokovanie bolo zoznamovacie. Jej predsedajúci R. Ragač, riaditeľ kultúrneho dedičstva ministerstva, uvedol, že cieľom komisie je diskutovať o otázkach vzťahu Matice a štátu, aby sa tieto témy so zbytočnými emóciami neriešili najskôr v médiách a potom za rokovacím stolom. Zástupcovia MS takúto formu diskusie privítali. Následne vo všeobecnosti diskutovali o programe Matice a jej postavení v spoločnosti. Dôležité bude druhé rokovanie komisie, ktoré rozhodne o financovaní ustanovizne v roku 2021.

3 OTÁZKY PRE:

Petra POPOVIČA, člena Horskej služby Pieninského národného parku

Pieniny budú ešte oveľa prítlačlivejšie

• Každé zlo je vraj aj na niečo dobré. Slovenské horstvá už dávno nezažili takú konjunktúru ako v minulých mesiacoch. Tatry, Slovenský raj, ale aj Pieniny doslova zaplavili turisti, padali návštevnícke rekordy a zvýšený záujem domácej klientely aj pasantov z blízkeho zahraničia pocítili nielen zariadenia cestovného ruchu, ale aj tí, čo sa starajú o bezpečnosť ľudí v horách.

Prielomom Dunajca z poľského kúpeľného mestečka Szczawnica do Červeného Kláštora a opačne denne prešlo v lete od päťtisícdo dvoch päťtisíc ľudí. Profesionálni aj dobrovoľní horští záchranári mali v pravidelnej každodennej službe, ktorú v tomto národnom parku vykonávajú už pätnásť rokov, nemalo práce.

• Horští záchranári nie sú iba v teréne, ale robia veľa asistenčnej roboty aj osvetovej činnosti. Vy ste skončili v Krakove telovýchovnú akadémiu. Prišli ste s myšlienkou odboreniť spomínanú trasu. Ste iniciátor vybudovania náučného chodníka horských záchranárov. Čo prináša?

Informuje, že v Pieninách sú aj iné pekné prírodné zákutia a zaujímavosti, nielen spomínaný preťažený chodník. Orientuje návštevníkov, ako sa správať počas možných krízových situácií, náhlych horských búrok, keď je návštevník dehydrovaný, vyčerpaný, podchladený... Na desiatich tabuliach pozdĺž dvoch variantov prechodov národným parkom (kratší 8,2 km, 3,40 h; dlhší 18,8 km a 6,45 h) upozorňuje na fotomapách na unikátnosť územia,

jedinečnosť topografie a tunajšej flóry a fauny.

• Zastihli sme vás v debata s Ing. Jánom Jankelom, manažérom penziónu Pieniny a s poslancom samosprávy v goralskej obci Lesnica, preslávenej pltníctvom, ako dumáte nad novým projektom, ktorý zvýši atraktivnosť Pienin. Čo to chystáte?

Chceli by sme na Holici vybudovať vyhlídku. Už tam kedysi stála, ale časom zanikla. Tie, čo sú na Troch korunách a na Sokolici, sú na poľskom území a Poliakom znášajú doslova zlaté vajcia. Prítom ten náš vrch ponúka skvelé výhľady, azda ešte aj krajšie, než sú tie od susedov...

Text a foto: Emil SEMANCO

V SNN 42/2020
SI PREČÍTAŠ

■ Koronavírus pripravil školák, študentom a učiteľom neštandardný školský rok 2020
■ Ak človek miluje umenie, musí tvoriť, lebo bez toho nedokáže žiť, mieni Sylvia JUHÁSZOVÁ
■ Muzikantka Eva GOLOVKOVÁ bola prvou absolventkou klasickej gitarovej hry na Slovensku

Minister pôdohospodárstva vysvetľoval, čo sa mu v rezorte deje Odkiaľ ideme a kam smerujeme

Ivan BROŽÍK – Foto: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Ján Mičovský sa spolu so svojimi štátnymi tajomníkmi Martinom Feckom a Andrejom Gajdošom vyjadrili k aktuálnej situácii v agrozozore. Najväčšiu diskusiu verejnosti vzbudzuje Plán obnovy SR. V októbri bude odoslaný predbežný návrh zámerov Európskej komisii, ktorý sa bude podrobne rozpracovávať až do apríla 2021.

Eduard Heger, minister financií, je s podkladmi od ministra Mičovského spokojný: „Musím poďakovať páňovi ministromi Mičovskému, že so svojím tímom celé leto svedomito pracoval a 29. augusta mi predložil kvalitný komplexný materiál, ktorý je predmetom rokovania. Rezort pôdohospodárstva si splnil svoju úlohu. Časť bude súčasťou Fondu obnovy. Ostatné projekty môžeme financovať zo štátneho rozpočtu, štrukturálnych fondov alebo formou pôžičiek. Budem rád, keď táto spolupráca bude aj naďalej pokračovať,“ zhrnul podpredseda vlády a minister financií SR Eduard Heger. Je to predovšetkým digitalizácia a informatizácia, riadenie rizík v poľ-

nohospodárstve a v lesnom hospodárstve, modernizácia a obnova potravinového reťazca s cieľom zabezpečiť potravinovú sebestačnosť, plán revitalizácie zadržovania vody v krajine, revitalizáciu závlahových systémov v kontexte prebiehajúcej klimatickej zmeny, transformáciu lesného hospodárstva k prírode bližším spôsobom obhospodarovania, pozemkové úpravy, živé laboratória pre lepšie spojenie vedy, výskumu s praxou.

■ PRIORITY MINISTERSTVA

Ako i vytvoriť systém prenosu znalostí a inovácií v pôdohospodárstve a zriadenie rezortných centier pre subjekty podnikajúce v oblasti pôdohospodárstva.

Minister sa na tlačovej konferencii vyjadril aj k problematike odchodu poradcov a zamestnancov. „Poradcovia stratili moju dôveru, a preto sme sa museli rozlúčiť. Prázdne stoličky však postupne dopĺňam relevantnými odborníkmi. A nimi som obklopený aj na ministerstve. Noví generálni riaditelia jednotlivých sekcií sú odborne zdatní, nie sú to len teoretici, ale prišli priamo z praxe a môžem sa o nich oprieť,“ povedal minister Mičovský.

Agrozozor neustále pracuje na legislatívnych procesoch. Zákon o nadobudaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku bude riešiť najmä obmedzenie špekulatívnych

Pod ministrom Jánom MIČOVSKÝM (v strede pod dáždnikom) sa otriasa stolička. Pozorovatelia naznačujú, že jeho výmena je otázkou týždňov.

nadobudaní vlastníctva pôdy do neobmedzeného rozsahu a jej nevyužívanie na poľnohospodárske ciele. „V súčasnosti je táto novela pred predložením do mimozozortného pripomienkového konania,“ informoval štátny tajomník Martin Fecko. Počas budúceho roka Národná rada SR prerokuje aj nový zákon o poľovníctve. Ten sa bude zaoberať predovšetkým škodami zverou, a prenájmom poľných revírov, zefektívnením a stransparentne-

ním poľovníckeho manažmentu. Ministerstvo zavedie stropovanie jednotnej platby na plochu s takou „novinkou“, že žiadatelia si budú môcť do zastropovanej výšky dotácie započítať svoje mzdové náklady. To spôsobí, že sumu, o ktorú doteraz prichádzali, si vďaka zamestnávaniu ľudí v poľnohospodárskej prvovýrobe vo svojom podniku budú môcť ponechať,“ vyjadril sa druhý štátny tajomník ministerstva Andrej Gajdoš.

V tvorivom priemysle pracuje vyše dvestodvadsaťtisíc ľudí Prežijú kultúra a šport túto núdzu?

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Kultúra, šport a cestovný ruch sú odvetvia, ktoré spolu podľa odborníkov dokážu zamestnať s naviazanými segmentmi hospodárstva až pätinu práceschopného obyvateľstva. Keby sme sa k týmto trom rezortom naučili správať tak ako vyspelé civilizované štáty. Na póde ministerstva kultúry sedí každodenne štáb, ktorý má za úlohu nie hľadať riešenia, ktoré sú nájdené, ale ich dostať do reálneho života.

Kultúra a šport sú takmer všade spojené nádoby a prináša to prospech živým ľuďom.

■ NEPRUŽNOSŤ PRUŽNOSTI

Krátko po tom, čo premiér I. Matovič išiel do konfliktu s krízovým štáбом a správne sa zastal športu i kultúry, narastajúce tabuľky pozitívneho testovania na výskyt koronavírusu u nás v druhý vlnu ho primáli k tomu, aby svoj postoj zmenil.

Najprv v súvislosti s kritikou týkajúcou sa sprísnených pandemických opatrení v športe a kultúre napísal: „Všetkým, ktorým na kultúre

a športe záleží, na známosť sa dáva, že nedovolím, aby ich korona zložila k zemi. Vždy som obhajoval opatrenia, s ktorými prichádzalo konzilium. Tentoraz mám však pocit, že tlačíme až príliš na pílu a efekt, ktorý očakávame, môže byť paradoxne opačný. Počas prvej vlny, keď sme dopadli ako premianta Európy, som sa vždy snažil udržať logickú obhajiteľnosť akéhokoľvek opatrenia. Považoval som to za absolútne predpoklad toho, aby ľudia chceli spolu s nami náš spoločný boj bojovať... a výsledky hovoria samy za seba. To bola 14. septembra.

Premiér podľahol tlaku a apeloval na obyvateľstvo, aby sa vzdalo vlastne akéhokoľvek spoločenského života. Iste, v situácii, keď už hrozí nákaza systémom exponenciálneho rastu, je každá opatnosť, pravda, dobre zameraná, určite potrebná.

■ POTREBNÁ OPATRNOSŤ

Ale stanoviť číselné kvóty na divadlá a štadióny, priviesť tým ku krachu celé segmenty tvoriace morálne i finančné hodnoty, to vyzerať ako harakiri. Nejasná situácia, protesty aj slušné apely subjektov z rezortov kultúry a športu sa nestrelili s očakávanou odozvou. Kultúrne centrá a ľudia pôsobiaci v kul-

šinu z nich. Podpísaní zástupcovia ľudí pracujúcich v oblasti umenia a kultúry tiež vyhlásili, že na kultúrnych podujatiach dokážu zabezpečiť dodržiavanie primeraných hygienických opatrení. Zdalo sa, že zbytočný bol aj protest hokejistov z celého Slovenska pred palácem vlády v Bratislave. Hrozilo, že sa prestanú hrať ligové súťaže všetkých športov.

■ ÚSTUPOK ŠTÁBU

Napokon však krízový štáb ustúpil a povolil konanie spoločenských podujatí v maximálnom počte päťdesiat osôb vrátane organizátorov. Ak v rámci kultúrneho alebo športového podujatia sa na ploche stretne vyšší počet osôb, akcia bude bez divákov. Týmto v podstate umožnili, aby sa hrali všetky športové ligy.

túre 30. septembra vyzvali premiéra Matoviča, ministerku kultúry Natáliu Milanovú a vládu SR, aby svoje rozhodnutie prehodnotili a plošný zákaz kultúrnych podujatí s okamžitou platnosťou zrušili. Signatári vo výzve upozornili, že na Slovensku v oblasti kultúry pracuje vyše dvestodvadsaťtisíc ľudí a rozhodnutie vlády SR o zákaze kultúrnych podujatí je hromadnou výpoveďou pre absolútnu väč-

VŠIMLI SME SI

Jednou z najvýznamnejších archeologických lokalít na Slovensku je Nižná Myšľa. Našla sa tu azda najstaršia hračka v Európe – vyše tritisícpäťstoročný hlinený vozík, uložený v hrobe malého dievčatka, ako i mnoho ďalších, ešte starších náleзов pochádzajúcich približne z obdobia rokov 40 000 – 10 000 pred Kristom. Vďaka týmto, ako i viacerým iným pamätihodnostiam sa stala Nižná

Slovenská Trója cháttra

Expozícia obecného múzea v Nižnej Myšli a replika unikátnej detskej hračky, ktorej originál sa nachádza v košickom Východoslovenskom múzeu.

Myšľa archeologickou lokalitou svetového významu a vravia jej aj slovenská Trója. Bádateľov obzvlášť upútali dve osady z bronzovej doby a pohrebisko situované pri staršej z nich. V starovekých hroboch sa našli milodary v podobe keramických nádob, zlaté a bronzové šperky, drevené truhly, dvojdielne sarkofágy, zbrane, pracovné nástroje a rôzne rituálne predmety. Pri

kostrách boli nájdené i miniatúrne napodobneniny džbánov, mís, hrncov a pohárov, ktorých účel dodnes nie je presne známy. V lokalite zvannej Alamenev alebo ako hovoria miestni Konopiská zasa objavili stopy po slovanskom osídlení, pravdepodobne zo 6. storočia. Medzi najvýznamnejšie tu objavené nálezy patria vyše dvetisícročné bronzové spony, starodávne sekery, nože, pec na pečenie chleba a kováčska vyhňa. Pozostatky slovanského sídliska odhalili archeológovia aj v neďalekej lokalite Moľva pri sútoku riek Hornád a Olšava. Viacero z týchto pokladov našej minulosti umiestnili v Myšľanskom obecnom múzeu, prvej neštátnej inštitúcii svojho druhu na Slovensku, ktorá bola založená v roku 1998 v spolupráci s predstaviteľmi obce a Archeologickým ústavom SAV, a sú v ňom aj pôvodné nálezy zo známej lokality Várhegy, situovanej na okraji obce. Múzeum je v bývalom kláštore, pôvodne z 13. storočia, kde sa tiež sa našli rôzne nádoby, železné predmety či medené kotlíky. V súčasnosti sa objekt kláštora takpovediac rozpadáva a vzhľadom na bohatstvo minulosti, ktoré chráni a predstavuje, by si zaslužil väčšiu pozornosť i starostlivosť.

Text a foto: Pavol IČO

Košická zoologická záhrada patrí medzi najväčšie svetové areály Obyvatelia z Čiernej hory a Volovských vrchov

Zoologickú záhradu na rozhraní Čiernej hory a Volovských vrchov v katastri obce Kavečany pre verejnosť otvorili v roku 1986, sedem rokov po vydaní výnosu vtedajšieho Mestského národného výboru v Košiciach. Rozlohou 288 hektárov v susedstve metropoly Košíc patrí k najväčším areálom v Európe i vo svete.

Prvými zvieratami v zoologickej záhrade boli huculské kone – ohrozené plemeno, ktoré dočasne žilo v areáli Vysokej školy veterinárskej. V súčasnosti je košická zoologická záhrada domovom vyše tisícov živočíchov z dvesto tridsiatich druhov. Ako prvé boli popri správnej budove odovzdané minivivária, po nich pavilón exotária, areál kopytníkov, afrických antilop a obria voliéra dravcov. V roku 2002 vyrástol veľký areál pre medvede hnedé. O tri roky pribudli levy. V roku 2006 vyrástol výbeh pre tulene a v roku 2008 objekt pre tučniaky. V posledných rokoch tu sprístupnili najväčší DinoPark na Slovensku a štyri veľké náučno-vzdelávacie trasy. Ku komplexnému výpočtu ešte patrí areál Altaj – výbeh kozorožcov sibírskeho či expozícia plameniakov.

V košickej zoologickej záhrade chovajú mnohé zvieratá, ktoré sú ohrozené vyhynutím alebo už vo voľnej prírode aj vyhynuli. Vítanou ponukou sú zážitkové programy – noc v ZOO, deň s ošetrovateľom či offroad jazda – hodinová prehliadka z korby terénného

vozidla v spoločnosti odborného sprievodcu. Jej súčasťou je tiež

ČO INÍ NEPÍŠU

Medveď v košickej zoologickej záhrade pri konzumácii vitamínov.

prehliadka tzv. konskej lúky, kde chovajú stádo huculských koní, a prehliadku vie spríjem-

niť aj večera v reštaurácii ZOO... Najviac ma v zoologickej záhrade upútal areál medvedov hnedých. Prvé medvede tu začali chovať už v októbri 1988, keď sem dovezli pár osemmesačných mláďat – samca Kuba a samicu Maťu. Počas histórie chovu dosiahli celkom štyri pôrody a na svet priviedli jedenásť medveďat. Päťnásobné rodičovstvo z 5. januára 2002 sa dokonca dostalo do Guinnessovej knihy rekordov. Vtedy sa stali „rodičmi“ päťročiat – Cindy, Ľapika, Buba, Dazly a Miša. Dovtedy v nijakej zoologickej záhrade na svete nepotvrdili narodenie takého počtu mláďat v jednom vrhu. V súčasnosti žije v Zoologickej záhrade Kavečany šesť medvedov – pôvodný chovný pár a štyria potomkovia.

Jedného z medvedích chovancov ZOO som sledoval z vyvýšenej terasy nad areálom, ktorý obývajú. No keďže práve konzumoval dávku vitamínov v podobe mrkvy, jablka a melóna, nedal sa vyrušiť a ani nezdvihol hlavu...

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

(Ne)kultúrne vojny v koalícii

Roman MICHELKO

Ludia, ktorí pravidelne sledujú politické škriepky, si nemohli nevšimnúť bizarný politický boj medzi konzervatívnou a liberálnou časťou koalície. Hneď po voľbách viacerí politickí analytici konštatovali, že zloženie nového parlamentu, ktorý vzišiel z volieb 2020, je najkonzervatívnejší za ostatných tridsať rokov. Veľmi skoro sa však ukázalo, že v realite to s tým konzervativizmom viacerých poslancov nebude až také „horúce“. Prvým testom autenticity konzervativizmu boli reakcie na kreovanie „hodnotovej platformy“ na pôde Národnej rady SR, ktorá na začiatku združovala päť poslancov z dvoch poslaneckých klubov. Reakcie na túto takzvanú hodnotovú platformu boli krajne hysterické a vypäté stránice. To potom logicky viedlo k tomu, že poslanci – Ján Podmanický, Tomáš Taraba, Štefan Kuffa, Filip Kuffa, ktorí prišli s touto iniciatívou,

nakoniec z vlastných poslaneckých klubov vystúpili. Skúška autenticity konzervatívcov v jednotlivých poslaneckých kluboch prišla s návrhom zákona spomenutej štvorice, ktorá chcela niečo také triviálne či okrajové, ako je voľná nedeľa aj pre zamestnancov obchodov. Tento poslanecký návrh neprešiel jednoducho preto, lebo ako sa ukázalo, pre viacerých nominálne konzervatívnych voličov bola vernosť koalícijskej dohode viac než vernosť hodnotám, ktoré prezentovali pri väbení voličov.

Skupina poslancov OLANO z Kresťanskej únie návrh na voľnú nedeľu nepodporili. Aby nestratili konzervatívnu tvár prišli s vlastnou legislatívnou iniciatívou. Preto poslanci Anna Záborská a Richard Vašečka prišli s legislatívnym návrhom, ktorý síce nijako zásadne nemenil súčasný stav, ale predsa len kozmeticky upravuje podmienky

interrupcií. Okrem niektorých nástrojov na podporu matiek v ťažkej situácii, ktoré majú nepriamo prispieť k ich rozhodnutiu nechať si či aspoň donosiť dieťa, táto novela predložila lehotu na definitívne rozhodnutie o prípadnej interrupcii z dnešných

KOMENTÁR

štyridsaťosem hodín na dvojnásobok, teda na deväťdesiatšesť hodín. Počas tejto lehoty budú mať ženy, ktoré uvažujú o interrupcii, dlhší čas, aby uvážili, či je ich rozhodnutie nemenné. V rámci informovaného súhlasu sa dozvedia o všetkých možnostiach, ktoré im štát poskytuje – od rôznych sociálnych podporných dávok až po anonymné pôrody. Ak sa napriek týmto informáciám rozhodnú pre interrupciu, môžu na ňu ísť, len vďaka tomuto zákonu budú mať na definitívne rozhodnutie dlhší

limit. Zdá sa však, že už aj takáto mierna úprava dokázala radikálnych liberálov vybudieť k absurdnej, ale z ich hľadiska vo svojej podstate logickej aktivite. Na to, aby tento zákon torpédovali, pokúsila sa poslankyňa Jana Bittó Cigániková prepašovať v podstate do pro-life zákona pozmeňujúci návrh, ktorý legalizuje takzvanú potratovú pilulku.

Takéto koalíčné prekáračky však nevznikli len tak. Sú výrazom značných mocenských presunov vnútri koalície. Zdá sa, že víťazstvo Veroniky Remišovej v boji o post predsedníčky strany Za ľudí bolo dokonalým Pyrrhovým víťazstvom. Poslanecký klub sa jasne rozdelil a dnes minimálne šesť jeho členov vidí svoju perspektívu v úzkej spolupráci so stranou SaS. Tým sa zásadne zmenilo aj mocenské postavenie Richarda Sulíka, ktorý dnes de facto kontroluje dvadsať mandátov. To vlastne znamená, že bez neho má koalícia len sedemdesiatpäť hlasov, takže Igor Matovič by v prípade konfliktu s Richardom Sulíkom stratil väčšinu. Po tomto logicky vedie Sulík k pokúšaniu demonštrovať svoju silu. A toto nové postavenie naplno využíva.

Iniciatíva poslankyne Jany Bittó Cigánikovej má viacero motívácií.

Okrem „vytrestania“ neposlušných konzervatívcov, ktorí si dovoľujú podávať návrhy zákonov, ktoré idú nad rámec či mimo rámca koalícijskej dohody, je to aj jasné úsilie štýlizovať sa do roly akejsi liberálnej ikony s cieľom bezpečne povysávať čo najviac liberálnych hlasov. Táto ambícia je o to lákavejšia, že je naozaj reálna. Jediný ako-tak relevantný súper oslovujúci liberálnych voličov – progresívci – sú pod vedením Ireny Bihárovej relatívne ľahkým súperom. A Jana Bittó Cigániková si dnes svoje postavenie v svetlých reflektorov naozaj naplno užíva.

Zatiaľ sa tento súboj skončil patom, ku ktorému hraním na obštrukciu paradoxne pomohli poslanci LS Naše Slovensko. Rozpíťavať ich motivácie by bolo na samostatný komentár, faktom však je, že úporná politická bitka v parlamente sa skončila s otvoreným koncom. Zákon nebol vďaka obštrukcii liberálov a LS Naše Slovensko neprijatý a Jana Bittó Cigániková má do nasledujúcej schôdze šancu presvedčiť sedem chýbajúcich a váhajúcich liberálnych poslancov, aby podporili jej pozmeňovací návrh, čím by Záborská zákon nadobro pochovala.

Z dažďa pod studenú sprchu

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Je to studená sprcha. Leto bolo od augusta do septembra teplé a suché. Pranosťky nevravia nič o tom, či vírus berie ohľady na počasie. Imunológovia tvrdia, že sezónne vplyvy existujú. Politici si v minulosti zvykli cez leto, keď bola nudná uhorková sezóna, vyhrážať sa horúcou jeseňou. Tento rok je to inak. Všetci to zažívame, teda vieme, že nič už nebude také, ako bolo predtým. Pred tým...

Studená sprcha je vraj dobrá na posilňovanie imunity. No to by z tej sprchy musela tiecť svieža zdravá voda. Sme sprchovaní nariadeniami, zákazmi a obmedzeniami. Azda sa zhodneme na tom, že tie logické treba dodržiavať. Ale nezohodu v spoločnosti pri rôznych názoroch by zrejme zodpovední politici nemali označovať za protispoločenskú činnosť. Dodržiavať ľudské práva nás

zaväzuje Charta OSN, ale aj náš najvyšší zákon, teda Ústava SR. Tá však napriek tomu, že bola novelizovaná pomaly ako „trhací kalendár“, nič nehovorí o tom, že Slovenská republika je štát, ktorý hoci aj v krízových situáciách sa má zmeniť na

POZNÁMKA

pevný režim bez posúdenia následkov. Ústava pozná stav núdze, výnimočný stav, ba aj vojnový stav. K daným režimom sa priradujú systémove zmeny, ktoré sú občania podľa zákona povinní akceptovať. Lenže čo, keď občania okrem nariadení nemajú vôľu akceptovať zlé príklady od tých, čo tie nariadenia predstavujú? Čo s tými občanmi, ktorí majú iný odborný, spoločenský alebo aj politický názor? Zavrieme ich do karantény, kde by sa mali

polepšiť?! To by bolo asi zbytočné, lebo aj tí, ktorí súhlasia, i tí, čo nesúhlasia, všetci sme už od marca v jednej veľkej karanténe. S krátkym nádychom cez leto, keď sme si to vraj my občania pokazili... Sic!

Mali sme tu od roka 1918 všelijaké vlády. Aj zakladateľskú, aj vojnovú, aj budovateľskú, aj privatizačnú, aj stredovú, pravcovú, ľavicovú. Teraz máme pandemickú. Vlády sa menia, občania tiež. Plnoletí občania sú aj voliči. Tí sa tiež menia. Teraz nie sú dôležité prieskumy preferencií politických strán, je len dačo vyše pol roka po voľbách. Teraz a vždy sú dôležité názory ľudí na to, ako majú a môžu žiť a ovplyvňovať vlastné životy. Môžu? Môžu, ale ktorí ako. Bohatí bohatnú, chudobní sú opäť chudobnejší. Ak tu niekto už kradol a rozkrádal, zajtra sa nepolepší

len preto, lebo máme byť my občania, všetci spolu zodpovednejší, spolu múdrejší, spolu chrumkavejší. Vymydlení, osprchovaní peniazmi kdesi zhora, ktoré nám pod nohami v tej sprche odplávajú do opäť rozdávaných žraločích čelustí.

Nechať si nadávať možno nie je to najhoršie. Znášať striedavo horúcu a ľadovú sprchu môže byť znakom otužilosti, no ale umývať si ruky, dodržiavať odstupy a nosiť rúška, to už je iná káva. Ak má niekto svojský názor na nosenie rúšok, má právo ho slobodne vyjadriť. Napríklad v krčme do desiatej večer. Je to také hrozné? Veď kedysi všetky krčmy boli iba do desiatej. Ak sa niekto potrebuje zbaviť vlastnej intímnej dvojmetrovej zóny, môže sa pritulíť k blízkeho človeka doma v súkromí. Aj bez núdzového stavu sa normálni ľudia na verejnosti bežne nemojkajú s výmenou telesných tekutín. Ak áno, treba ich šupnúť pod sprchu, ale asi by sa museli zneužiť verejné fontány... Skrátka, sme v núdzovom stave. Čo to znamená? Iba to, čo si kto pod tým dokáže predstaviť a uskutočniť v záujme ochrany zdravia svojho a svojich blízkych.

SPOZA OPONY

V deň uzávierky tohto čísla SNN sa mala konať v Trnave vedecká konferencia Andrej Žarnov, lekár, básnik, exulant. Malo to byť v Divadle Jána Palárika. Organizátori: pracovisko ÚPN, ktoré vedie Peter Jašek, Štátny archív v Trnave a Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Podujatie podporili domáci – kraj a mesto. Medzinárodný rozmer dodala podpora veľvyslanectva Poľskej republiky a Poľského inštitútu v Bratislave...

V desiatich referátoch vedkýň a vedcov mal vzniknúť faktograficky plnokrvný portrét tejto literárnej a politickej osobnosti. Jeden z príspevkov v rámci diskusie mal byť mediálny odraz činnosti Žarnova ako patológa v rokoch 1943 – 1945. Išlo o jeho účasť na zájazde, nemeckou brnou mocou organizovaného, propagandisticky s goebbelsovským rozmachom, na odhalené masové hroby tisícov poľských dôstojníkov v Katyni v roku 1943. Nemci obvinili z masakry sovietskych, Moskva zasa nacistov.

Na Slovensku je to už roky téma. V marci 1965 Eugen Loebel napísal článok, v ňom sa o. i. hovorilo: „Pochopil by som polemiku okolo Katynského lesa v oblasti historiografie, ale nie v súvislosti s obsiahlou diskusiou

Prečo práve teraz Katynský les

Dušan D. KERNÝ

s (západo)nemeckým spisovateľom Hochhuthom.“

Boli to časy, keď sme boli ako štát na propagandistickej vojnovéj nohe so západným Nemeckom. A tu sa medzi bratislavským a hamburským týždenníkom rozvinula obrovská, na európske pomery výnimočná debata. Svetoznámy nemecký autor sa dialógu venoval rozsiahlo, s plnou vážnosťou a rešpektom. Jeden z vydavateľov najvplyvnejšieho a novinársky najprofesionálnejšieho denníka Frankfurter All-

gemeine Zeitung (FAZ) Andreas gróf Razumovski nazval v podstate slovensko-západonemecký dialóg dialógom medzi Východom a Západom. Rúčali sa dovtedajšie bariéry. A kto sa ešte dnes k tomu vráti, nájde rozsiahle

ského sionistickým centrom. Tam ho zaradili vedno s Clementisom. Na rozdiel od Clementisa, rodáka z Tisovca, sa tomuto rodákovi z Holíčka slučka a šibenička neušli. Loebel viac ako dobre poznal sovietske pomery, už za

a dospieva k záveru: „Vraždenie v Katynskom lese bolo typické pre hromadné popravy, ako boli zvykom SS, podobných hromadných hrobov rozosiali esesáci po Európe stovky... Hochhuth s určitosťou tvrdí že to urobili Stalin a Berija... Vie, že už na mieste odmietli podaktorí novinári a vedci z okupovanej Európy potvrdiť nemeckú verziu, boli medzi nimi aj Slováci, slovenskí publicisti a lekári, tí všetci po vojne vypovedali... „väčšinu“ zo „svedkov“ priviedli do lesa pod psychologickým či priamym nátlakom.“

Je toho veľa, podstata je v tom, že na samom prahu dialógu Východ – Západ nám bola – nie politicky, ale intelektuálne, spisovateľom – postavená Katyn ako zásadná otázka.

Čitateľ SNN vie, že to bolo aj predmetom prudkých polemík na stránkach hneď piatich (!) vydaní matičného týždenníka v tomto roku 2020. V nej sa mi ušla akási nálepka akoby širiteľa goebbelsovskej lži o židovsko-bolševickom zločine v Katynskom lese.

Katyn je stále zásadná otázka. Stále platí múdra Loeblova rada, nechať to historikom, a nie propagande.

SEBAOBRAHA

Termín pre podanie daňového priznania k dani z príjmu za rok 2019 sa blíži. Daňové priznanie musia daňovníci podať a daň aj zaplatiť do 2. novembra 2020. Takže druhý november – to je konkrétny a posledný termín pre podanie daňového priznania a zaplataenie dane z príjmu za uplynulý rok. S týmto termínom pre podanie daňového priznania k dani z príjmov a zaplataenie dane počíta novela zákona o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti s pandémiou COVID-19, ktorú minulý týždeň schválili poslanci Národnej rady Slovenskej republiky.

Povinnosti daňovníkov

„Podľa zákona sa pre účely finančnej správy pandémia skončí 30. septembra, a teda daňové priznanie treba odovzdať do mesiaca po skončení pandémie. Daňové priznanie za minulý rok bude potrebné do 2. novembra nielen odovzdať, ale do rovnakého termínu sa musí daň aj zaplatiť,“ informovala prezidentka finančnej správy Daniela Klúčková. Finančná správa eviduje zatiaľ 1 075 823 riadne podaných daňových priznaní za zdaňovacie obdobie 2019. Očakáva ešte stoštyridsaťtisíc daňových priznaní.

„Uvedomujeme si, že podnikatelia sú postihnutí koronakrizou, preto v prípade, že nebudú môcť zaplatiť daň v lehote splatnosti, podáme im pomocnú ruku. V prípade nepriaznivej finančnej situácie totiž môžu naši daňovníci požiadať správcu dane o povolenie odkladu platenia dane alebo platenia dane v splátkach. Určíte však odporúčame, aby kontaktovali v takomto prípade svojho správcu dane čo najskôr,“ poradila Daniela Klúčková. Fixné termíny platia aj pre darovanie podielu zaplatenej dane, tzv. dvoch percent. Daňovníci, ktorí budú podávať daňové priznanie, môžu prostredníctvom daňového priznania poukázať aj podiel zo zaplatenej dane priamo v daňovom priznaní. Tretí sektor tieto financie dostane do troch mesiacov, teda do 31. 1. 2021. Viac času majú zamestnanci.

Zamestnávateľ, ktorý je platiteľom dane, musí vystaviť potvrdenie o zaplatení dane najneskôr do pätnásteho dňa druhého kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení pandémie. Keďže novelou zákona sa vyhlásil jej koniec na posledný septembrový deň, zamestnávateľ je povinný vystaviť potvrdenie o zaplatení dane najneskôr do 15. novembra a zamestnanec tak môže darovať dve percentá podielu samostatného vyhlásenia o poukázaní podielu spolu s týmto potvrdením najneskôr do 30. novembra. Tretí sektor následne dostane tieto financie do konca februára 2021.

Prezidentka finančnej správy Daniela Klúčková zároveň vyzvala daňovníkov na využívanie elektronickej komunikácie s finančnou správou, „aby obmedzili návštevy úradov na minimum a radšej preferovali iné spôsoby komunikácie. Pre dopĺňajúce otázky je k dispozícii call centrum, prípadne môžu telefonicky kontaktovať svojho správcu dane“. Pre podávanie dokumentov sa jednoznačne odporúča elektronickej komunikácii prostredníctvom elektronickej podateľne finančnej správy – portálu finančnej správy.a.sk.

(ib)

Slobodu slova sme opäť raz obmedzili na jediný správny názor Neprestaňme byť nadšencami

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: ZATL

Karol LOVAŠ – pred vstupom do kláštora bol politickým reportérom a moderátorom Rádia Twist. Komentoval priebeh udalostí zatýkania bývalého slovenského premiéra Vladimira Mečiara vo vile Elektra. Bol autorom relácie Sauna v Rádiu Twist. V roku 1996 získal cenu Literárneho fondu ako spoluautor relácie Žurnál. V roku 1999 bol spravodajcom vo vojnovnej Juhoslávii. V roku 2009 absolvoval Teologickú fakultu Univerzity Karlovej v Prahe. Stal sa kňazom. Je autor mnohých zaujímavých kníh.

• Aký by mal byť novinár, aby sa stal dobrým žurnalistom?

Predovšetkým mal by mať talent, dravosť a drzosť. Dôležité je aj vzdelanie, aby si ho mocní nepohadzovali len ako ľahkú dievčinu z kolena na koleno. A charakter. Mal by byť slobodnejší než tí, pre ktorých píše. V opačnom prípade bude len aktivistom. A aktivizmus – ako s obľubou pripomína profesor Jiráček – novinárčinu ničí. Pred rokom 1989 rozhodoval o bytí a nebytí ľudí ústredný výbor strany. Aktuálne v mnohých ohľadoch túto iniciatívu prevzali na seba novinári. Rozhodujú o tom, kto je vhodný a kto nevhodný, kto je slušný a kto neslušný. Slobodu slova sme opäť raz obmedzili na jediný správny názor. Najlepšie ten náš. A kto ho nemá, toho odpišeme. Ako pred novembrom '89 boľala poniektorých nesloboda, tak dnes boľačky nemalému počtu ľudí spôsobuje sloboda.

• Prečo u nás nepočuť Božie slovo okrem nedeľných omší, prípadne prečo nenavštevujú jednotliví kňazi chorých v nemocniciach?

V prvom rade, ak chceme byť pravdiví, nemôžeme sa porovnávať s krajinami, v ktorých boli počas prvej vlny pandémie koronavírusu stovky a tisícky obetí. Základná chyba, s ktorou zápasíme od začiatku nielen v politickej, ale tiež v mediálnej oblasti. Nasadenie Cirkvi bolo v týchto krajinách adekvátne danej situácii. No i u nás sa kňazi, a zvlášť reholníci a reholničky, zapájali do aktívnej pomoci. Ten najväčší nápor nás však všetkých ešte len čaká. A nebude v našich podmienkach, paradoxne, súvisieť s aktuálnou druhou vlnou koronavírusu, ale s vedľajšími „produktmi“, ktoré so sebou prináša: strata zamestnania, ekonomické hladisko a s nimi súvisiace

vzťahové a psychické problémy jednotlivcov a rodín. Pri ich zvládnutí bude pomoc Cirkvi zvlášť očakávaná a vítaná.

• Postavenie cirkvi v spoločnosti si naša prezidentka podľa

Karol LOVAŠ vyniká viacerými až prekvapujúcimi aktivitami, ale tiež aktívnou duchovnou službou ako premonštrátsky kňaz. Na snímke pri požehnaní novej úrody.

vlastných slov váži. „Vaším pôsobením pomáhate ľuďom zažiť skúsenosť s Bohom a poznávať ho. Je to nenahraditeľné poslanie,“ povedala s tým, že náboženstvá a morálne systémy vedú ľudí nielen k tomu, aby mali v úcte rodičov a milovali svoje deti, ale aby poskytovali pomoc aj iným a s vďakou ich prijímali. Rovnako vedú aj k univerzálnym hodnotám. Prezidentka je presvedčená, že starostlivosť o dušu je aj starostlivosťou o spoločné dobro. Ako ho chcete obsahovo naplniť?

Žijeme zvláštnu dobu, v ktorej sme aj vďaka medicíne dokázali predĺžiť ľudský život. No zatiaľ ho

nevieme príliš naplniť. Sme tu síce o pätnásť až dvadsať rokov dlhšie ako naši starí rodičia, no väčšinou už len špiníme pod seba, nevieme, kto sme, kde sme a prečo sme. Nateraz nám život v predĺžení prináša viac bolesti než úžitku. Dôvod?

Život, ktorý mu predchádza. Ktorý nevieme zvládať a žiť. Naplniť. Lebo sme sa naučili vytesňovať utrpenie, bolesť a smrť. Z nej sme si dokonca urobili akýsi apendix. Ale ona je prirodzenou súčasťou života. Rovnako ako utrpenie a bolesť. Čím neskôr to začneme chápať, tým viac a dlhšie budeme trpieť. Prestaňme odkladať veci až raz, potom, niekedy, aj takých, ktoré málokto poznal, ako napríklad staré kurucké. Pri pesničkách sa pochodili všetky slovenské regióny, Liptov, Orava, Kysuce. Mnohé z tých piesní mi

Známy kňaz Karol LOVAŠ bol pred vysviackou aktívny slovenský novinár. Na fotografii v rozhovore pre Český rozhlas.

rát tak o extrémnu reakciu na naše aktuálne „extrémne“ správanie. A tou bude skôr alebo neskôr aj v našich podmienkach eutanázia. Smrť by mala prestať byť strašiacom. Prestane, ak jej bude predchádzať naplnený život. A tu môže Cirkev ukázať svoje opodstatnenie a potrebnosť.

• Samotný pápež sa v jednom rozhovore vyjadril k „domácej cirkvi“, v ktorom spomenul, že musíme sa postaviť kreatívne k zmene spôsobu života i k samotnému spôsobu myslenia. Buď budeme deprimovaní, alebo sa odcudzíme – napríklad komunikačnými prostriedkami, ktoré nás môžu viesť k úniku od reality v súčasnosti, alebo budeme kreatívni. Čiže: nútená klauzúra s nostalgiou; na vyjdenie z našej izolácie nám musí pomáhať pamäť, ktorá spôsobuje nostalgiu a vyvoláva nádej. Aký je váš osobný odkaz pre nás, no najmä pre tých, ktorí sú slabí, chorí, starí...

Neprestať byť nadšencami. Nadšencami pre život. To často pripomínam aj svojim študentom. Ak prestaneme byť nadšencami, zostaneme už len zatrpknutými mužmi a ženami. Naším ideálom by mala byť bábicka od Boženy Nemcovej, ktorá milovala život a ľudí v ňom. A oni mali radi ju. Ako vraví Ján Saudek, mali by sme byť plní slnka, zmierenia a odpustenia. Jedného dňa, keď budeme odchádzať, sa nám to všetko môže hodiť. Na poslednej posteli človeka už netrápia ani peniaze, ani majetky. Jediné, čo rieši, sú vzťahy. Lutuje, čo zlé urobil, no ešte viac to dobré, čo neurobil, mohol a mal urobiť. Bolo by fajn, aby sme na ňu nezostali sami.

O ČOM JE REČ

Akoby sa v poslednom čase vytratila z nášho života poézia a jej tvorcovia slovenskí básnici. Asi som trochu poznačený svojím vekom a profesiou: pätnásť rokov – až do konca socialistického režimu – som pracoval ako referent na Zväze slovenských spisovateľov. Chodili k nám spisovatelia kvôli rôznym potrebám: jedni organizovali besedu, iní zas potrebovali nejaké potvrdenie na úrad, či vydávali knihu. Zväz spisovateľov mal autoritu, bola to za komunizmu prestížna inštitúcia. Dostal som sa tam so šťastím, keď som nedobrovoľne musel odísť z Martina a z Matice. Jednoducho, mal som trochu aj protekciu, lebo vtedy bol predsedom ZSS básnik Andrej Plávka, národný umelec. A Plávka bol tuhý „Lipták“ – a ja tiež. Rodáctvo sa viac nosilo ako teraz.

Andrej Plávka bol významný slovenský básnik. Dnes ho málokto spomenie – a ak, tak mu hneď prishijú jeho komunistickú minulosť a vinu po okupácii 1968, keď mal vraj zásluhu na čistkách medzi spisovateľmi. Čosi na tom bolo pravdy, aj nebolo. Kráľovalo sa vždy, aj dnes sa kráľuje. Ale všetka česť: Plávka bol majstrom verša. Bola mu blízka

ľudová poézia, aj štúrovci, hlásil sa k Hviezdoslavovi, ku Kraskovi, ovládal viazaný i voľný verš a bol veľký vlastenec. „Keď na nás zavolá, ako keď na zvon bijú, / i pieseň vykrúti z vírbovej pišťaly, / že v srdciach dozrieva v slovenskú rapsódiu, / hoc sme ju po cestách sto razy vyľali, / kto prejde strniskom pokorný, tichý, bosý, / hoden je, vlast' moja, hoden je

Spomínanie na veľkých básnikov

Peter ŠTRELINGER

tvojej rosy. (Príhovor k vlasti, zo zbierky Testament) Mohol by som ďalej citovať napríklad z knihy esejí a črt Rodné listy (1979). Zdá sa, že Plávke knihy už v knižnici pomaly zapadli prachom. Ktože si dnes pôjde vypožičať jeho knihu? A pritom si v nej môžete prečítať parádnu črtu o Hviezdoslavovi aj o Kraskovi či spomienku na Luda Ondrejova.

Minulé storočie. Celá epocha. V spoločnosti Andreja Plávku bolo príjemné si posediať, jeho zážitky a spomienky boli neobyčajne vzrušujúce. A zvlášť, keď sa na Zväze zjavili jeho priatelia,

samozrejme, hneď sa na stole vo veľkej zasadačke objavilo víno, pravdaže, pri jednej fľaši sa to nikdy neskončilo. A začalo sa spievať. Andrej Plávka mal bohatý repertoár ľudových piesní, aj takých, ktoré málokto poznal, ako napríklad staré kurucké. Pri pesničkách sa pochodili všetky slovenské regióny, Liptov, Orava, Kysuce. Mnohé z tých piesní mi

utkveli v pamäti. Ktorýsi raz tiež bolo veselo, Andrej Plávka si spomenul na Ondrejovove fujarové piesne, len fujara chýbala, tak som musel rýchlo pre ňu utekať domov. A keď sa všetky pesničky vyspievali, vtedy Andrej Plávka vyhlásil súťaž o demizón vína, kto pozná ešte nejakú pesničku, čo sa nespievala?! Nesmelo som sa prihlásiť a navrhol: „Písala mi moja milá z Ružomberka list...“ Plávka sa zarazil: „Petrik, ale veď to bola fašistická pesnička!“ naprával ma. „Veď hej, ale text ste vy zložili!“ nedal som sa odraďiť. Demizón vína som vyhral.

Ale možno to starým básnickým bardom zazlievať? Všetkým prezili všetky režimy. Zvlášť zaujímaví boli slovenskí nadrealisti. Viacerí z nich pôsobili ako novinári, podaktorí aj v diplomácii. Napríklad Štefan Žáry bol na ambasáde v Taliansku. Reisel v Paríži. Rudo Fabry zas ako novinár sa ocitol cez vojnu v rumunskom väzení. Obvinili ho zo špionáže a takmer popravili. Pôsobivá básnická osobnosť, svojský a neopakovateľný. Mne sa podarilo spoznať ho osobne na sklonku života, keď už bol chorý, trpel ťažkou cukrovkou, následky boli hrozné, amputovali mu obidve nohy. On, fajnšmeker, vynikajúci kuchár (napísal aj svetovú kuchárku) musel držať prísnu diету. A pritom vždy v Klube na Silvestra varil svoju chýrnu kapustnicu, recept nikomu neprezradil. Alebo Theo Herkel Florin. Oravec telom i dušou. Aj svetobežník. Diplomát, tajomník Vlada Clementisa, človek, čo si bol blízky so slávnym Jeanom Cocteauom, francúzskym básnikom, maliarom, filmovým režisérom. Theo bol tiež obeťou päťdesiatych rokov, trojročného väzenia ho poriadne poznačilo. Sníva svoj večný sen na dolnokubinskom cintorine hneď vedľa Hviezdoslava.

Boli to veľkí básnici.

Rozkol v Smer-SD napokon pomohol slovenskej ľavic Vládny štvorlístok stráca podporu

Matej MINDÁR – Ilustrácia: Lubomír KOTRHA

Vyššie polročné pôsobenie vládnej štvorkoalície (OLaNO, Sme Rodina, SaS a Za ľudí), sprevádzané celosvetovou pandémiou nového koronavírusu, odhalilo u niektorých jej členov slabé skúsenosti s riadením štátu. Táto neprijemná skutočnosť sa naplno prejavila v nedostatočnej ekonomickej podpore tým podnikateľským subjektom, ktoré z dôvodu reštrikčných opatrení prišli o podstatnú časť svojich príjmov.

Podľa aktuálnych prieskumov verejnej mienky najsilnejšia koalíčná strana OLaNO stratila počas svojho krátkeho pôsobenia vo vláde takmer tretiu svojich voličov. Jedným z hlavných dôvodov je expresívna komunikácia jej predsedu s verejnosťou a médiami. Ako vládna strana si musí konečne uvedomiť, že nemôže používať opozičnú rétoriku ako v minulosti. Naopak. Jej úlohou je vziať na seba v týchto ťažkých časoch plnú politickú zodpovednosť a prijímať reálne a odvážne opatrenia, ktoré dokážu zmierniť následky najmä ekonomickej recesie. K poklesu preferencií do určitej miery prispela aj kauza údajne opísanej diplomovej práce premiéra Igora Matoviča.

POKLES PREFERENCIÍ

Podobným spôsobom naše „mienkotvorné“ médiá na základe istých tvrdení obvinili z plagiátorstva aj predsedu NR SR Borisa Kollára a ministra školstva Branislava Gröhlinga. Nech už je pravda akákoľvek, štvorkoalícia pre tieto nedostatočne vysvetlené obvinenia stráca okrem voličskej podpory i celospoločenský morálny kredit. O nič lepšie na tom nie je ani strana Za ľudí bývalého prezidenta Andreja Kisku. Ako najmenšia koalíčná strana sa podľa posledných prieskumov pohybuje hlboko pod hranicou zvoliteľnosti. Niet sa čomu čudovať. Pod vedením kontroverzného Andreja Kisku len tesne prekročila magickú päťpercentnú hranicu potrebnú pre vstup do Národnej rady SR. Takýto katastrofálny výsledok z jeho tábora nikto nečakal. Podľa pôvodných plánov mala byť dominantnou súčasťou terajšej koalície. Stal sa však presný opak. Ako marginálna koalíčná strana sa

postupne dostala na okraj politického i spoločenského záujmu.

Vzhľadom na to, že Matovičova vláda disponuje v Národnej rade SR ústavnou väčšinou, dokáže bez problémov vládnuť s pohodlnou väčšinou aj v prípade jej odchodu z koalície. Tento neprijemný fakt si veľmi dobre uvedomuje i nová predsedníčka strany a ministerka investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Veronika Remišová. V jej záujme je preto udržanie sa vo vláde za každú cenu. Nie raz sme toho boli svedkami. Počas odvolávania Borisa Kollára z postu predsedu Národnej rady si jej poslanecký klub spolu s ďalšou koalíčnou stranou SaS veľmi protirečivo. Verejnej ho kritizovali, pranierovali, ale za jeho odvolanie napokon nehlasovali. Sklamali tak mnoho vlastných voličov. Preto ich preferencie dlhodobo klesajú pod bránu zvoliteľnosti do parlamentu.

To však neplatí pre SaS. Ako jediná vládna strana si v prieskumoch oproti voľbám čiastočne zlepšila. Okrem bývalých voličov OLaNO k sebe pritiahla i časť bývalého elektorátu strany Za ľudí. Štvrtá koalíčná strana Hnutie Sme rodina zostáva viac menej na svojich pôvodných pozíciách. V súčasnosti sa snaží osloviť predovšetkým bývalých voličov Smeru-SD, SNS, Vlasti a ĽSNS. Jej predseda Boris Kollár z pozície druhého najvyššieho ústavného činiteľa podporuje predovšetkým tradičné národné záujmy, významne slovenské osobnosti a postavil sa aj za zachovanie súčasného postavenia Matice slovenskej.

STAV V OPOZIÍCII

Podme sa pozrieť aj na súčasnú opozíciu. Odchodom jedenástich poslancov okolo bývalého premiéra Petra Pellegriniho sa dovtedy politicky jednotná strana Smer-SD roz-

delila na dva politické tábory. Nová ľavicová strana Hlas-SD chce osloviť nielen doterajších voličov Smeru-SD, ale aj sklamaných voličov súčasnej vládnej koalície. Podľa posledných prieskumov verejnej mienky sa zdá, že toto „rozdelenie“ v konečnom dôsledku prinieslo želané ovocie. Súčet preferencií oboch ľavicových strán je vyšší než výsledok ešte nerozdeleného Smeru-SD v tohoročných februárových voľbách. Odpoveď je veľmi jednoduchá. Po odchode „liberálneho“ krídla sa strana Smer-SD stala pre mnohých konzervatívnych i niektorých ľavicových voličov voľbou číslo jeden. To isté platí aj pre Pellegriniho Hlas-SD. Väčšina jeho potenciálnych voličov premýšľa nad jeho podporou predovšetkým preto, že súčasťou jeho strany nie je Róbert Fico a má väčší koalíčný potenciál než Smer-SD. Cieľom Petra Pellegriniho je upriamiť pozornosť aj na národných voličov. Veľkou výhodou oboch strán je dobre nadstavený politický marketing na sociálnych sieťach. Poukazujú na súčasnú situáciu spôsobenú novým koronavírusom. Okrem nedostatočných ekonomických opatrení neustále kritizujú vládu za to, že súčasne prijaté protiepidemiologické opatrenia nie sú dostatočne odkomunikované so širokou odbornou i laickou verejnosťou.

KOTLEBOV VPLYV

Na druhej strane ĽSNS sa môže prípadným odsúdením Mariána Kotlebu stať bezvýznamnou súčasťou našej politiky. Ani SNS nie je na tom o nič lepšie. Zdá sa, že staronový predseda Andrej Danko nedokáže najstaršiu politickú stranu Slovákov vrátiť späť do Národnej rady. Strana Vlasť si ani nezaslúži náš komentár. Skúsme sa ešte zastaviť pri maďarských stranách. Po viac ako desaťročí sa tri z nich rozhodli opäť zjednotiť. Až čas ukáže, do akej miery dokážu osloviť maďarských voličov. Treba však pripomenúť, že ani zjednotená maďarská strana nemusí zabezpečiť želaný volebný výsledok – čo by bola pre Slovákov dobrá správa. Je isté, že nasledujúce voľby prekreslia politickú mapu Slovenska.

NA OKRAJ

Štatistický úrad potvrdil očakávaný pokles HDP za druhý štvrtrok tohto roka oproti rovnakému obdobiu minulého roka o 12,1 percenta. Zamestnanosť poklesla o 2,6 percenta a došlo aj k výraznému poklesu produktivity práce. Vláda prijala rad opatrení na udržanie zamestnanosti, ale tie nebude môcť prijímať donekonečna. Na budúci vývoj v tomto makroekonomickom ukazovateli hľadíme so znepokojením, keďže prináša vyššie výdaje z verejných rozpočtov na rôzne sociálne dávky. Zároveň klesá i spotreba domácností, ktorá sa spolu s exportom najviac podieľa na raste HDP. Pre pokles daňových a odvodových príjmov, ako aj spomínaných výdavkov na udržanie zamestnanosti dochádza k výraznému zvyšovaniu deficitu verejných financií i verejného dlhu k HDP.

Hospodárske jazvy

Pandémia vrhla starý kontinent do najväčšej hospodárskej recesie v jeho histórii. Centrálné banky priznávajú, že doteraz uplatňované menové nástroje sú čoraz menej účinné. Aj preto Európska komisia ponúka členským krajinám nebyvalý objem nenávratných, ako aj úverových peňazí na reštrukturalizáciu ekonomik. V tejto situácii už nikto nesleduje dodržiavanie fiškálnych rozpočtových pravidiel stability eura, keďže jediným cieľom je v prostredí terajších nízkych úrokových sadzieb obnoviť európsku ekonomiku, ktorá aj keď sa zotaví z doterajších strát, bude poznačená hospodárskymi jazvami. Či budú väčšie v štátnom a vo verejnom sektore, alebo v súkromných firmách, a teda aj vo verejných financiách, nebudeme špekulovať. Jedno je však isté, že bez vypuknutia koronakrízy a uvoľnenia spomínaných stimulov by sme sa na starom kontinente nikdy neodvážili až v takom rozsahu na hospodárske reformy.

Na Slovensko by malo v nasledujúcich dvoch rokoch pritecť z európskeho fondu obnovy 14,3 miliardy eura, z toho 7,5 miliardy eura grantových a 6,8 miliardy eura úverových peňazí. Ich čerpanie je však podmienené vopred schválenými projektmi, ktoré vláda určite nemala pripravené v šuflíku... Termín je šibeničný – do 15. októbra 2020 má predložiť Európskej komisii prvú verziu reformného plánu s tým, že finálnu verziu predloží do 30. apríla 2021 tak, aby prvé peniaze prišli v druhej polovici budúceho roka. Pridelené peniaze sa majú investovať na veľké projekty, akými sú dopravné koridory, výstavba optickej siete či kanalizácia v obciach, ale aj na reformu verejných financií, vzdelávania či zmien na trhu práce za podmienky uplatňovania zásad zelenej ekonomiky a digitalizácie. V navrhovaných projektoch sa má myslieť najmä na udržanie zamestnanosti. Projekty musia prejsť cez verejné obstarávanie a navyše sa do ich realizácie majú zapojiť najmä slovenské firmy, keďže splácanie dlhov bude vecou slovenských daňových občanov. O prostriedky sa uchádzajú aj stredné a malé firmy, ktoré boli po núdzových opatreniach zo dňa na deň vyradené z prevádzky a dnes väčšina z nich zápasí o holú existenciu.

Či miliardy eur v skutočnosti ekonomike na starom kontinente aj pomôžu, si budeme musieť do najbližších rokov počkať, keďže poniktori hovoria o zbytočne veľkom balíku peňazí, o ktorom rozhodujú dnešní politici, ale splácanie dlhov sa väčšine z nich už vyhne...

Róbert HÖLCZ

S vyrovnaným štátnym rozpočtom môžeme rátať až po roku 2022

Sto vládných dní nového kabinetu

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Pri hodnotení sto dní vlády premiéra Igora Matoviča treba hneď skraja povedať, a aj uznať, že preberala moc za veľmi zložitých a doteraz nepoznaných okolností spojených s výskytom koronavírusovej pandémie. Jej prvý nápor zvládla chválitebne aj preto, že odstupujúci premiér Peter Pellegrini konal racionálne a rázne v rámci kompetenčných právomocí, hneď ako nové nepoznané vírusy zaútočili aj na Slovensko.

Bolo naivné myslieť si, že celosvetový problém sa nám vyhne. Matovičov kabinet opatrenia na zamedzenie šírenia nakyzo preto ešte sprísnil, vyhlásil núdzový stav a po „zatvorení ekonomiky“ sme sa dostali do ťažkej hospodárskej depresie. Vláda reagovala najmä medicínskymi opatreniami a usilovala sa aj o záchranu zamestnanosti, keďže si je dobre vedomá, čo môžu spôsobiť sociálne otrasy.

OPATRENIA A NEDOPATRENIA

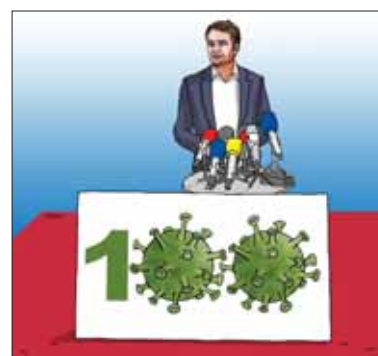
Podnikateľský sektor aj tak bojuje o prežitie, a nie všetkým firmám, najmä tým, čo boli počas prvej vlny Covidu-19 zo zákona zatvorené, sa to podarilo. Na rokovaniach vlády prijali celý rad zákonných opatrení, ktoré sa týkali podmienok čerpania príspevkov, odloženia platenia daní a odvodov, úprav v Zákonníku práce, dočasnej ochrany firiem pred veriteľmi, dotácie úhrad nájomného a ďalej by sme mohli vypočítavať. Všetci sme vedeli, že slovenské hospodárstvo ako súčasť globálnej ekonomiky bude v recesii, čo napokon potvrdili

aj štatistické údaje za prvý štvrtrok, a pritom si môžeme byť istí, že druhý bude ešte horší, aj keď nás z exekutívy upokojujú, že nie až taký, ako sa pôvodne predpokladalo... ECB a Európska komisia reagovali na tento stav neskoro, aby sa napokon rozhodli, že do európskej ekonomiky napumpujú obrovské masy lacných peňazí. Tie však najviac pomôžu komerčným bankám, ktoré už dostali od vlády „darček“ v podobe zrušenia bankového odvodu. Banky sa vláde zaviazali, že viac peňazí budú investovať do štátnych a rozvojových programov, ich akcionári si nebudú vyplácať všetky zisky a časť z nich investujú do slovenskej ekonomiky. Jediným prínosom stretnutia bankárov a vlády bolo vytvorenie Národného rozvojového fondu, z ktorého sa majú financovať potreby zdravotníctva, infraštruktúry a výstavba nájomných bytov. Priebežným výsledkom hospodárskej recesie je však nielen pokles HDP a nárast nezamestnanosti, ale aj nárast deficitu vo všetkých verejných rozpočtoch, čo je pre nás všetkých veľmi zlá správa.

Znižovať deficit verejných financií si však vyžaduje naštartovať ekonomiku, čo v našom prípade znamená obnoviť najmä dopyt na zahraničných trhoch, udržať zamestnanosť, vyvolať dôveru občanov a firiem k prijatým vládnym opatreniam a napokon uskutočniť štrukturálne zmeny v štátnom a vo verejnom sektore.

ČAKANIE NA ZMENY

V tejto súvislosti treba povedať, že aj bez koronavírusu by vláda musela v tejto oblasti uskutočniť zásadné zmeny, keďže tá predošlá nechala po sebe niekoľko nášlapných rozpočtových min v dôchodkovom, školskom a zdravotníckom systéme. V období hospodárskej recesie sa budú určite prestavovať niektoré parametre vlni prijatých sociálnych balíčkov, najmä v minimálnej mzde a nadväzujúcich príplatkoch, o čo sa teraz zúrovo šermuje v rozbitej „tripartite“ a podľa všetkého aj v nastavení minimálneho dôchodku. Keďže vláda sa už vo svojom programovom vyhlásení zaviazala nezvyšovať dane a odvody týkajúce sa práce a podnikania, potom jej nič iné neostáva, ako

na základe personálneho auditu zrušiť niektoré duplicitné štátne a verejné organizácie, s čím súvisí aj zníženie počtu zamestnancov. Z pohľadu verejných financií to však nebude lacná záležitosť, keďže vieme, že v posledných rokoch sa ich mzdy zvyšovali v dvojciferných percentách. A tak viacmesačné odstupné a podpora v nezamestnanosti budú pre verejné financie predstavovať obrovskú finančnú záťaž. Ostatne, podobne postupujú aj súkromné spoločnosti v prípade poklesu tržieb a akýchkoľvek iných problémov v podnikaní.

Pokiaľ ide o štátny rozpočet, premiér I. Matovič sa vyjadril, že určite nebude vyrovnaný a ani taký, ako sa pôvodne počítalo, teda schodkový na úrovni 9 – 10 percent, ale skôr na úrovni 6 – 7 percent. Kofko to bude v eurách, vláda zatiaľ neinformovala, čo pre investorov nie je dobrá správa. Podľa vyjadrenia guverniera NBS Petra Kažimíra by sme nemali s vyrovnaným štátnym rozpočtom počítať skôr ako po roku 2022, a to len za podmienky, že sa vláde po odsúhlasení v Európskej komisii podarí uskutočniť väčšinu zo štrukturálnych zmien.

Jozef ŠIMONOVICH: Všetko sa dnes produkuje mimo klasickej hereckej školy Ako národ máme veľmi krátku historickú pamäť

Zhovárал sa: Matej MINDÁR – Foto: Emil SEMANCO

Slovenská kinematografia za posledných tridsať rokov postupne upadá. Njelen o tejto téme sme sa porozprávali s vynikajúcim slovenským hercom, recitátorom, národovcom a matičiarom Jozefom ŠIMONOVICHOM.

• Ako vynikajúci herec a recitátor ste si získali srdcia mnohých slovenských divákov a poslucháčov. Vráťme sa však na začiatok. Kto vás dotiahol k tomuto povolaniu?

Vyrastal som v rodine, v ktorej moja nebohá mama milovala poéziu. S mojimi spolužiakmi pripravovala rôzne besiedkové programy. Tu sa to celé začalo. Mal som však problém dostať sa na strednú školu, pretože otcov brat bol katolícky kňaz odsúdený na šesťnásť rokov väzenia. Našťastie, zhodou okolností sa môj otec stretol so svojim spolužiakom, ktorý učil na chemickej priemyselke slovenčinu. Ponúkol mi, že ma tam „skryje“. Vyštudoval som tam odbor technológia spracovania mäsa. Dodnes som tomu veľmi vďačný. Dalo mi to obrovskú istotu do života. Ak by sa čokoľvek stalo, do mäsopriemyslu som sa mohol kedykoľvek vrátiť. V treťom ročníku na popud mojej tety som sa prihlásil do časopisu Film a divadlo, ktoré uvierajilo výzvu pre záujemcov na televízne účinkovanie Patálie s Táliou. Dostal som sa pod tútorstvo vtedajšieho riaditeľa Novej scény Jána Kákoša, ktorý ma po ukončení tejto prehliadky oslovil, aby som si dal prihlášku na Vysokú školu múzických umení na odbor herectvo.

Jozef ŠIMONOVICH si myslí, že súčasnej hereckej generácii chýba veľa z klasickej prípravy a výbavy jej predchodcov.

• Nemali ste počas socializmu s vašimi názormi problém v hereckom prostredí?

Nemal som žiadne problémy. Tým, že som bol pôvodným povoláním robotníkom mäso priemyslu, tak mi to nerobilo problém. Mohol som si dovoliť povedať, čo som chcel a komu som chcel.

• Ako je to v súčasnosti?

Neriešim týchto tzv. nosičov pravdy. A ak by mal niekto so mnou problém, tak by som bol rád, keby mi to osobne povedal, aby sme si to vyriešili.

• Bohužiaľ, aj po páde socializmu sú aj dnes v médiálnom prostredí uprednostňovaní herci, ale aj politici so „správnymi názormi“. Ako vnímate túto neprijemnú skutočnosť?

Toto je problém nášho „nešťastného“ národa. Máme nesmierne krátku historickú pamäť. Veľmi rýchlo zabúdame, čo bolo kedysi. Preto sa dostali k moci aj bývalí komunisti či politici, ktorí nehovorili o slovenskom štáte, ale o slovenskej krajine. Podľa môjho skromného názoru je krajina predovšetkým zemepisný názov. Dostali sa k moci aj ľudia, ktorí nechceli tento štát. Dobrým príkladom bolo kedysi KDĽ, keď bolo proti vzniku samostatnej Slovenskej republiky. V tomto vidím také nešťastie Slovákov. Nehovorím o tom, že im netreba odpustiť. Nech sa páči. Ale nezabudnúť! A my zabúdame.

• Na nedávnych protestoch za slušné Slovensko bola ich predstaviteľmi prezentovaná línia istej politiky, ktorá na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia sa stavala proti vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Súhlasíte s týmto tvrdením?

Na to mám jednu odpoveď. Ak sa napríklad pánovi Štefanovi Hribovi chce zvracať, ak počuje slovo Slovensko, a pán Arpád Soltész nazýva Slovákov potkanmi Európy, tak prečo neodídu? Veď dnes nie je problém odísť z tohto štátu.

• Vo vedení Matice slovenskej ste ako prvý podpredseda pôsobil dve volebné obdobia. Ako vnímate jej súčasné postavenie v našej spoločnosti?

Aj v Matici v nedávnej minulosti pôsobili názorové skupiny, ktoré neboli medzi sebou schopné urobiť isté kompromisy.

Je to, bohužiaľ, také stigma slovenského národa. Niečo podobné sa odohráva aj na našej politickej scéne. Koalícia a opozícia namiesto hľadania spoločných priekopníkov nedokáže nájsť spoločnú reč. Toto ma bolí a mrzí, aj v tomto sme si boli s nebohú Evkou Kristinovou veľmi blízki. Tu bojuje jeden proti druhému namiesto dosiahnutia zhody a výsledku.

• Súčasnú vedúcu rezortu kultúry tvrdí, že matičný týždenník Slovenské národné noviny vulgarizuje verejný diskurz. Aký je váš názor v tomto smere?

Poznám množstvo ľudí, ktorí vždy netrpezlivo čakajú na každé nové číslo. Myslím si, že majú svoje opodstatnenie, aj keď niekedy majú odklonený názor oproti oficialitám. Ale o tom je predsa demokracia. Desť ma, keď počúvam tých tzv. demokratov o obrovskej demokra-

jedno, že Evka bola z tej generácie, kde nebolo ani jednej celebrity, ale boli to vynikajúci herci. Bola obrovský umelec. Musím tiež povedať, že som nezažil v plejáde slovenských hercov a herečiek taký dokonalý tip na antickú klasičku, ako bola ona. Samozrejme, mala ešte výbornú danosť, že dokázala zahrať perfektne aj ľudové typy (Rysavá jalovica, Kubo).

• Opísali by ste, ako prežila posledné dni svojho života?

Musím sa priznať, že som to bol ja, kto ju s mojimi synmi sťahoval do domova dôchodcov. Vtedy mi povedala: „To som už mala spraviť dávno.“ Bola ešte pri plnej sile. No a potom naraz to začalo všetko upadať. Začali jej odchádzať nohy až nakoniec skončila pripútaná k posteli. Často som ju navštevoval, až do kým neprišla táto pandémia. Mal som obrovské šťastie,

Herca a vynikajúceho interpreta poetického slova Jozefa ŠIMONOVICHA (vpravo) možno stretnúť na mnohých kultúrnych podujatiach aj vernisážach výtvarných výstav, kde účinkuje ako recitátor. Na snímke s docentom Stanislavom HARANGOZOM, ktorému tiež otváral svojim prednesom jednu expozíciu umeleckých diel.

ci na Slovensku. Veľmi sa mýlia! Ak nie som schopný prijať názor druhého, ktorý môže byť diametrálne odlišný od môjho, tak to nie je demokracia. Verím, že súčasné nové vedenie ustanovizne sa nedá zatlačiť do kúta a neprijme názor, že Matica slovenská nemá v súčasnosti opodstatnenie. Ak by sa podarilo dať do ekonomickej disciplíny Neografii, nebude potrebná žiadna štátna dotácia. Matica by mala dotlačiť štát do rozhodnutia, aby mohla vydávať a tlačiť slovenské učebnice, ako jej to ukladá zákon. A tiež sa pýtam predstaviteľov tohto štátu, koľko kultúrnych budov a ustanovizní sa postavilo za posledných tridsať rokov?

• Boli ste veľký osobný priateľ s nedávno zosnulou Evou Kristinovou. Ako by ste zhodnotili túto významnú osobnosť hereckého i matičného života?

My sme veľmi veľa spolupracovali v rámci poetických večerov. Spoločne s Ildou Rapačovou sme chodili po celom Slovensku. Snažili sme sa šíriť poéziu medzi ľuďmi. Počas týchto ciest sme s Evkou prišli na to, že máme veľmi blízke názory. Musím povedať, že bola pre mňa jeden obrovský človek. Spoločne sme tiež nahrali niekoľko cédečiek s poéziou Básnik a žena od Jána Smreka, ako aj všetky básne o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, ktoré vôbec boli napísané. Tých spoločných vystúpení sa nedá ani spočítať. A musím povedať

že mala voči mne dôveru. Dokonca mi dala scenár svojho pohrebu. Obsahoval výňatky z Rúfsových básní, ktoré chcela, aby som jej na pohrebe zarecitoval. Na druhej strane, keď som bol za ňou posledný raz ešte pred korunou, pýtal som sa jej: „Evka, čo to máš za knižku?“ Odpovedala: „To sú také básničky všelijaké.“ Pýtal som sa ďalej: „To načo máš?“ Hovorila mi: „No vieš, ja sa každý deň naučím jednu báseň naspamäť, aby nezlenivel môj mozog.“ Poznamenal som: „Tak to je zvláštne. Na jednej strane mi tu dávaš scenár tvojho pohrebu a na druhej strane dbáš, aby nezlenivel mozog.“ Je pravda, že muselo to byť pre ňu svojím spôsobom psychické utrpenie, pretože osoba, ktorá bola večne v pohybe, sa naraz dostala na posteľ, kde dvadsaťštyri hodín ležala. Takže som vedel a pochopil som aj tú jej prosbu, keď mi povedala: „Jozef, prosím ťa, pomodli sa, aby ma už Pán Boh k sebe zobral.“

• Podľa môjho názoru slovenská kinematografia od pádu socializmu postupne upadá. Súhlasíte so mnou?

Áno. Je to problém predovšetkým školy. Prekvapuje ma, že keď prídem do divadla, vidím, že herci používajú mikroporty, čo sa nikdy predtým nerobilo. Nás učili, že keď aj šepkáš na javisku, musí ťa byť počuť cez celé hľadisko. Takisto som bol vychovávaný generáciou, ktorá nepripustila vulgarizmus na

javisku. Všade sa objavujú vulgarizmy. Čo sa týka dnešnej hereckej generácie, mám takýto názor. Vzhľadom na to, že všetci potrebujú istým spôsobom žiť a divadelné platy sú stále mizerné, snažia sa privybrať si vo filme, televízii alebo dabingu. Ale v čom hrávajú? Ja sa vás pýtam, kde sa majú naučiť hrať? Všetko sa dnes produkuje mimo klasickej hereckej školy a všetko veľmi rýchlo. Bohužiaľ.

• Prečo podľa vás nedokážeme v súčasnosti natočiť kvalitatívne porovnateľné filmy a seriály, ktoré sú bežne produkované v susednej Českej republike?

Podľa môjho názoru je to naša absolútna benevolencia k všetkému. Poviem vám to na príklade rozhlasu. Kedysi nebolo relácie, ktorá by neprešla tzv. preberačkou. Až po názore režiséra a dramaturga to mohlo ísť do vysielania. Dnes také preberačky neexistujú. Natočí sa, čo sa natočí. Rozhlasov už nie je veľa. Dnes rozhlas aj televízia žijú viac-menej z archívu. Myslím si teda, že je to na jednej strane tá benevolencia a na strane druhej nekoordinovanosť výberu predloh. Žiadna práca dramaturgov. Herci musia z niečoho žiť, a tak berú čokoľvek.

• Ako vnímate súčasný trend natáčania tzv. politických filmov?

Je to účelová záležitosť. Ja nikomu neberiem názor. Môže ho mať. Ale prečo sa ten názor takto vnucuje niekomu inému? To sa však nedotýka len filmovej tvorby. Ako príklad uvediem tzv. inakosť.

• Aký je váš názor na angažovanie niektorých vašich kolegov na nedávnych protestoch za slušné Slovensko?

Myslím si osobne, že je to istým spôsobom také módnosť. Je moderné v súčasnosti kydať na národ a štátnosť. Trošku inak sa opýtam. Prečo neboli hrdinovia vtedy, keď napríklad Mečiar bol pri moci? Prečo Kňažko a Labuda už vtedy nevrátili tituly zaslúžilých umelcov? Keď vidím, že som mimo akéhokoľvek nebezpečenstva, tak naraz prídem s veľkou pompou, že vraciam svoje vyznamenania. Preto si nesmierne vážim svojho staršieho kolegu, bohužiaľ, už nebohého Karola Machatu, ale aj Gustáva Valacha, ktorí povedali: „Tie vyznamenania sme nedostali za politickú činnosť.“ Ich slová hovoria za všetko.

• Bývalá ministerka kultúry SR Ľubica Laššáková vám udelila Cenu ministerky kultúry v oblastiach profesionálneho umenia za rok 2019. Ako osobne vnímate toto ocenenie?

Každého umelca poteší ohodnotenie jeho práce aj oficiálnymi kruhmi. Je pravda, že keď som si prečítal zdôvodnenie toho návrhu, tak som povedal: „Áno, vlastne môže byť.“ Môj zástož v rámci verbálneho herectva rozhlasu a dabingu musím povedať je naozaj veľký. Takže nebral som to tak, že si to nezaslúžim. Potešilo ma to nesmierne. Potešilo to aj vďaka správcovi MS Marošovi Smolcovi, ktorý dal prvý podnet. Takže si nemyslím, že som ocenenie dostal bezdôvodne.

• A na záver. Ako vnímate významné slovenské osobnosti, ktoré sú v súčasnosti, bohužiaľ, vnímané časťou našej verejnosti negatívne?

Keby sme si spočítali množstvo vedcov, umelcov a mnoho významných ľudí so slovenskými koreňmi, tak vyhráme na plnej čiare v celosvetovom meradle. Koľko napríklad svetových hercov je pôvodom zo Slovenska alebo ich rodičia, prípadne starí rodičia.

Angažovaná „inteligencia“ demonštruje na Matici politický aktivizmus – IV. časť

Splašený Pegas z Hvoreckého stajne

Zuzana DVONČOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Záveru analýzy tendenčných článkov o Matici slovenskej venujeme komentár spisovateľa Michala Hvoreckého v Denníku N. Vo svojom texte z 28. júna pod názvom Matica, politická strana popustil uzdu fantázii, až mal nezaujatý čitateľ pocit, že číta plamenný prejav ministra propagandy. A keďže je Hvorecký aj publicistom, pripomínáme mu Rezolúciu Rady Európy č. 1003 o etike žurnalistiky z roka 1993. Mal by vedieť, že „žurnalistika nesmie meniť pravdivosť a nestrannosť informácií alebo ich využívať pre účely médií v snahe vytvárať alebo ovplyvňovať verejnú mienku“. A že ako publicista má povinnosť podávať informácie „pravdivo v prípade správ a čestne v prípade názorov“. Právo na pravdivé a čestné informácie patrí podľa rezolúcie k základným právam a jeho vlastníkom je občan.

Michala Hvoreckého síce označujú za spisovateľa, no v Denníku N sa viac štylizuje do roly generálneho prokurátora v akejsi verejnej obžalobe Maticy slovenskej. Aj pred dvadsiatimi rokmi, keď ministerstvo kultúry odobralo Matici slovenskej knižničným zákonom dôležité kultúrno-historické nehnuteľnosti, čím prišla aj o značnú časť nešťastných príjmov a vzácne maticné zbierky,

POLEMIKA

sa o Matici aktívne vyjadrovali vtedajšie známe tváre Slovenska. Medzi nimi vytrčal najmä zosnulý marxistický ideológ Miroslav Kusý. Po dvadsiatich rokoch môžeme ich články hodnotiť ako angažované so zámerom podporiť politické ciele vtedajšieho vedenia ministerstva.

■ ZNEUŽITÁ POPULARITA

Hvorecký rovnako využil svoju mediálnu publicitu na ovplyvnenie verejnej mienky na prospech cieľov rezortu kultúry a v neprospech MS. Ministerstvo sa podľa návrhu na zriadenie dočasnej pracovnej skupiny zameralo na všetky piliere MS. Prednostne si všima štátne i neštátne financie MS, obchodnú spoločnosť tlačiareň NEOGRAFIA vo väčšinovom súkromnom vlastníctve MS i súkromné nehnuteľnosti MS. Z ideologického hľadiska naznačuje odstránenie vedy z MS a spochybňuje maticnú kultúru v regiónoch. Dnešná situácia je veľmi podobná ako pred

dvadsiatimi rokmi. Plamenný angažovaný prejav Michala Hvoreckého v Denníku N tak pri pohľade do roka 2000 dáva zmysel.

■ POKRIVENÁ REALITA

Hvorecký začal zostra: „Organizácia sa spolieha na silnú mediálnu podporu Slovenských národných novín, čo je miestny Völkischer Beobachter platený zo štátneho, aj

populárnych živých webov.“ Prirovnáním Slovenských národných novín k novinám nacistickej NSDAP čitateľom vsugeroval, že SNN sú extrémistické a stranické. Tým už v úvode čitateľov naladil proti ustanovizni, aby sa stotožnili s cieľmi, ktoré podporuje autor. Jednoduché a účelné. V prekrúcaní faktov pokračuje: „Už nežijeme deväťdesiate roky, keď Mečiar daroval Matici za korunu tlačiareň Neografia v hodnote päťsto miliónov...“ Aká je pravda? Matica slovenská je pôvodným vlastníkom tlačiarne NEOGRAFIA. Komunistickej režim v rámci znárodňovania podnikov jej tlačiareň ukradol. Získala ju späť až v riadnej reštitúcii po

páde totalitného režimu. Fakty sa Hvoreckému do jeho verejnej obžaloby ale nehodia. Politické súvislosti zamlčal aj v inom spore: „V roku 2000 sa od maticných štruktúr odčlenila aj Slovenská národná knižnica, hoci odporcovia odmietali opustiť budovu.“ Exminister kultúry Milan Kňažko bol ten, kto sa podpísal pod odobratie SNK Matici slovenskej – a nielen jej.

Čo tým štát získal na úkor Maticy? Významné kultúrno-historické nehnuteľnosti vrátane tretej historickej budovy MS v Martine. Ustanovizeň tým prišla nielen o neštátne finančné zdroje, ale najmä o vzácne maticné zbierky, ktoré maticári zhromažďovali a chránili od roka 1863. Na osamostatnenie SNK nebol logický dôvod, štát si mohol štátnu knižnicu založiť, nepotreboval na to maticné zbierky. Oveľa logickejšim knižničným centrom by bola Bratislava, a to aj vzhľadom na dôležitú univerzitu.

■ POLITICKÝ AKTIVIZMUS

Klamstvá o Matici slovenskej v médiách už maticiarov ani neprekvapujú. Výmysly a nezmysly z pera Hvoreckého sú len ďalšími v reťazi klamstiev. „Samozvaní Slovenskí branci, vedení najsmiešnejším stredo-európskym vojacom Petrom Švrčkom, naďalej bezpečnostne kryjú viaceré maticné podujatia,“ tvrdí spisovateľ bez akýchkoľvek dôkazov. V apríli 2017 sa Slovenskí branci síce objavili na jednom podujatí na Devíne, ale o žiadnom ďalšom „bezpečnostnom krytí“ nemôže byť reč. Po zmene vedenia MS v novembri 2017 sa ustanovizeň od tejto polovojenskej skupiny dištancovala a kritizovala jej jednorazovú prítomnosť na devínskych maticných slávnostiach. Nič podobné sa odvtedy nestalo, Hvoreckému to však neprekáža. Rovnako mu neprekáža, že zavádza verejnosť bez vysvetlenia súvis-

lostí: „Matica sa oháňa regionálnymi štruktúrami, no polovicu rozpočtu a príjmov minie na mzdy a dohodárov v centrále.“ V spravodajstve RTVS a JOJ však odznela pravda. Rezort kultúry nepovoľuje Matici priamo používať financie zo štátnej dotácie na podporu kultúry miestnych odborov MS v regiónoch. Štátna dotácia je prísne účelová, a predovšetkým prevádzková na základné fungovanie ustanovizne vrátane miezd pracovníkov s rôznymi úväzkami v dvadsiatich šiestich mestách Slovenska, nie iba v sídle v Martine. Inštitúcia si musí každý rok zarobiť peniaze na to, aby mohla financovať dotaný systém regionálnej kultúry MS na projekty maticiarov v regiónoch. Je to chyba systému, nie Maticy. Publicista v závere svojej úvahy zdôvodňuje nepotrebnosť Maticy inými inštitúciami, aj keď ani tie počas ich existencie neobišli svoje problémy: „Slovenská republika má funkčný systém národných inštitúcií: divadlo, múzeum, knižnicu aj galériu.“ Lenže maticná kultúra, veda a osvetla je špecifická a neprekryva sa s činnosťou iných kultúrnych a vedeckých organizácií. Matica slovenská je jediná, ktorá systematicky a cielene robí národnú kultúru, veda a osvetla.

■ NADČASOVÉ POSLANIE

Maticná činnosť nikdy nebola samoučelná. Matica nerobí kultúru pre kultúru či veda pre veda. Cielene podporuje národnú hrdosť a identitu, historickú kolektívnu pamäť slovenského národa a zároveň výchovu detí a mladej generácie s národným, demokratickým a občianskym povedomím. Najväčšie osobnosti slovenského národa nezakladali Maticu slovenskú ako dočasný projekt, ktorý pri zmene pomerov stráca svoje opodstatnenie. Jej nadčasové poslanie pozdvihovať kultúrnu a vzdelanostnú úroveň slovenského národa je platné v súčasnosti a bude platné aj v budúcnosti. To, že to angažovaná „inteligencia“ vníma inak než veľikáni slovenského národa, je len ich problém a ich politický aktivizmus.

Varšava pokračuje v kurze budovania pozície lídra „novej“ Európy

Poliakom hrozil rozpad vládnej koalície

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Už krátko po prezidentských voľbách sa vo Varšave hovorilo o tom, že krajinu čaká rekonštrukcia vlády. Zoštíhlenie kabinetu bolo ohlásené ako krok k zvýšeniu efektivity vlády. Už vtedy sa dalo tušiť, že za avizovanými zmenami budú aj iné motívy. Tie aj zkrátka vyplávali na povrch a prejavili sa v doteraz najsilnejšej kríze v koalícii Zjednotenej pravice, ktorá je pri kormidle krajiny už druhé volebné obdobie.

Napätie vo vládnom tábore Zjednotenej pravice, na ktorom popri dominantnom Práve a spravodlivosti Jaroslawa Kaczyńskiego participujú aj dve menšie zoskupenia – Soliárne Poľsko ministra spravodlivosti Zbigniewa Žiobra a Dohoda Jaroslawa Gowina, sa prejavili ešte pred prezidentskými voľbami. Konflikt medzi Kaczyńským a Gowinom, ktorý sa postavil vládnemu zámeru realizácie volieb korešpondenčnou cestou, sa však do prezidentských volieb podarilo aspoň navonok urovnať. Ohlasované vládne zmeny však nasvedčovali tomu, že napätie sa nepodarilo celkom odstrániť.

■ ZVIERACÍ PRŮBLÉM?

Celý problém sa preválil pri zdanlivo bezvýznamných návrhoch opatrení ošetrujúcich práva zvierat, ako aj tzv. covidovým zákone, ktorý dáva imunitu činiteľom za prípadné pochybenia v rámci krízového manažmentu počas pandémie. Pre verejnosť sa zdala byť nepochopiteľnou najmä náhla úpornosť, s akou J. Kaczyński – človek s rozhodujúcim slovom, ktorý ako šedá eminencia riadi Poľsko, aj keď formálne je len poslancom Sejmu, vystúpil na obhajobu tzv. päťky pre zvieratá, ktorou sa okrem iného ruší kožušinové odvetvie

poľského poľnohospodárstva. Úvahy o tom, prečo práve tento v podstate efemérny krok bol pre Kaczyńskiego natoľko dôležitý, že ním riskoval nielen rozpad vládneho tábora, ale dokonca rozštiepenie vlastnej strany, zaplavili poľskú mediálnu scénu.

POD POKRIEVKOU

Samozrejme, najpriehľadnejšou motiváciou, ktorú akcentovala najmä opozícia a jej blízke médiá, sú osobné spory medzi hlavnými predstaviteľmi Zjednotenej pravice, resp. úsilie Kaczyńskiego o potvrdenie svojej dominance. Tieto úvahy dokladá okrem iného aj zatiaľ nepotvrdená správa, že súčasťou kabinetu zredukovaného z dvadsiatich na štrnásť ministrov by mal byť aj samotný Kaczyński, ktorý by mal zastávať pozíciu vicepremiéra pre koordináciu silových rezortov. Niektorí to tľmočia ako facu ambíciám ministra Žiobra, ktorý sa tak de facto ocitne pod priamou kontrolou „nacelného wódzia“, ako mierne ironicky nazývajú Kaczyńskiego, robiac narážky na jeho zahľadenie sa do svojho vzoru – maršala Piłsudského. Publicista Rafał Ziemkiewicz tento konflikt označil za vojnu o nástupníctvo v Zjednotenej pravici, v rámci ktorého Kaczyński, ktorý

Aktéri vládnej krízy v Poľsku (zľava doprava): Zbigniew Ziobro, Jarosław Gowin, Jarosław Kaczyński a Mateusz Morawiecki ohlasujú pokračovanie vládnej koalície po nájdení kompromisu.

už prekročil sedemdesiatku, čistí cestu svojmu následníkovi, za ktorého si vybral premiéra Mateusza Morawieckeho. Podľa viacerých by tento ťah mal posilniť pozíciu Morawieckeho v rivalizácii so Žiobrom. Politika je však vrtkavá a nie vždy sa veci vyvinú podľa priani jej aktérov. Poukazuje na to politický komentátor Łukasz Warzecha, podľa ktorého sa síce zdánlivo môže javiť ako porazený Z. Žiobro, lenže z dlhodobejšej perspektívy to tak vôbec nemusí byť. Zvlášť ak

priame pôsobenie Kaczyńskiego vo vláde môže v konečnom dôsledku skôr podryť autoritu Morawieckeho, keďže ešte výraznejšie ukáže, kto vlastne drží kormidlo v rukách. Po odchode Kaczyńskiego by tak opäť mohli vzrásť Žiobrove šance.

■ OTÁZNIKY DO BUDÚCNA

Spor má však aj svoju hlbšiu dimenziu, na ktorú poukázal práve Warzecha, ktorý súboj Morawiecki – Žiobro vníma aj ako boj o ďalšie

smerovanie PiS-u, resp. Zjednotenej pravice. Morawiecki v tejto konfrontácii predstavuje víziu cesty nemeckých kresťanských demokratov či britských konzervatívcov, ktorí postupom času natoľko splynuli s hlavným prúdom, že sa sami stali hlavnými nositeľmi progresívnych ideí. K tomu treba dodať, že mládežnícka odnož PiS-u, ktorá pripravila napríklad aj spornú „päťku pre zvieratá“, už dnes vykazuje znaky tohto smerovania, čo odhalil v rozhovore pre týždenník Do rzeszy aj sám šéf Fóra mladých PiS M. Moskal.

■ OBRAT VĽAVO

Príčinu pohrývania sa s myšlienkou obratu vľavo treba vidieť v prezidentských voľbách, ktoré ukázali, že PiS stráca mladých voličov. Pokus o oslovenie mladých s typicky liberálnou agendou však nemusí byť najlepšia cesta. Hazardovanie s ideovou identitou strany sa môže pre experimentátorov skončiť fatálne, ako na to upozornili viacerí analytici. Na druhej strane Žiobro – sám odídenec z PiS-u – predstavuje autentickú konzervatívnejšiu líniu Zjednotenej pravice, prejavujúcu sa napríklad principiálnym postojom voči LGBTI propagande, ktorou môže udržať dôveru tradičného voliča.

Po zažehnaní krízy Poľsko zrejme čakajú tri roky vládnej kontinuity. Pokračovanie ambiciózneho vládneho programu budovania Poľska ako lídra novej Európy, ktorý nepodliehajúci ideologickému tlaku Berlína či Bruselu vie obhájiť svoju suverénnu cestu, je dobrou správou pre strednú Európu. Dôležitým predpokladom úspešnosti realizácie tohto plánu je však principiálnosť jeho nositeľov.

NA MARGO

Slovensko má údaje v europarlamente svojich zástupcov. Nečakali sme a ani nečakajme od nich veľa, ale aspoň by k nám domov mali prinášať informácie o činnosti štruktúr EÚ. Počuli ste od nich povedzme o prerokovávaní iniciatívnej správy Výboru pre priemysel, výskum a energetiku v pléne europarlamentu? Starý bonmot – keď zasadá parlament, majetok občanov je v ohrození – možno už rozšíriť aj na EÚ.

Zelená dohoda

Správa s neutrálnym názvom O maximalizácii potenciálu energetickej účinnosti fondu budov v EÚ priniesla návrh nového zdieľania občanov. Návrh, aby si domácnosti museli kupovať emisné povolenky na vypúšťanie oxidu uhličitého, teda na kúrenie a teplú vodu! Rodinný dom či panelák – všetci by si museli kupovať emisné povolenky. Ďalšia výhoda nášho členstva v EÚ. Len si porovnajme naše priemerné teploty s kúrením skoro šesť mesiacov v roku s Talianskom, s Francúzskom, so Španielskom, s Gréckom. Nehovoriac o priemerných platoch z nich a u nás. Ale búchajme sa do prs, akí sme si všetci rovní. Tých sedemstôpdesiat miliárd fondu ekonomickej obnovy niekto splatiť musí a v Bruseli sa už zrejme vymysleli nové dane. Toto bude jedna z nich.

Celá Európska zelená dohoda zatiaľ vyzerá ako projekt na vyťahovanie peňazí z vreciek občanov. A na vykazovanie činnosti európskych úradníkov. Z rozpočtu Únie má ísť na tento projekt v rokoch 2021 – 2027 nie menej ako tristopäťdesiat miliárd eur. Pritom sa celá Európa v súčasnosti podieľa na celosvetovej produkcii emisií desiatimi percentami. USA a Čína sa budú len s úškrnom pozerať na to, ako si likvidujeme priemysel ďalšími a ďalšími prekážkami a ožobráčujeme vlastných občanov novými daňami a poplatkami. Opäť to zaváňa nadpracovanými politikami a určitými nadnárodnými treťosektorovými politikami, ktorým nevedia naši politici povedať nie. Svetové davové šialenstvo boja proti klimatickým zmenám, vyvolané kamarilou za chrbtom najznámejšej nórskej záškodníčky, už pomaly utícha. Napriek tomu z rozpočtu Únie sa na diskutaibilné projekty fotovoltaických a veterných elektrární, dotácie elektromobilov a dobíjajúcich staníc vydá, prípadne vyhodí šesťsto miliárd eur. Žiadna večera ešte nebola zadarmo. Aj túto pláta a zaplatia občania.

Obchodovanie s emisnými povolenkami má na Slovensku bohatú históriu. Firma Interblue Group a jej kšefty so štátom – strata štátu v stovkách miliónoch eur. Aspoň v Ústave pamäti národa by mala zostať archivovaná spomienka na toto obdobie a jeho aktérov, keď už nie v archívoch súdov a väznic. Len pre zaujímavosť, a verme, že išlo len o zhodu okolností, v tom istom období sa prijal zákon o podpore obnoviteľných zdrojov energie a vysokoučinnnej kombinovanej výroby. Jeho výsledok si každý občan môže pozrieť vo svojej faktúre za elektrinu. A šetriť na novú daň. Zachráňme svetovú klímu, nech nás to stojí, čo chce. Trebárs aj trinásť dôchodky a platy...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Kde uviazlo alebo kam pokročilo hľadanie dokonalého zriadenia a štátu – I. časť
Liberálna demokracia ako jediný systém?

Roman MICHELKO – ilustrácia: Andrej MIŠANEK

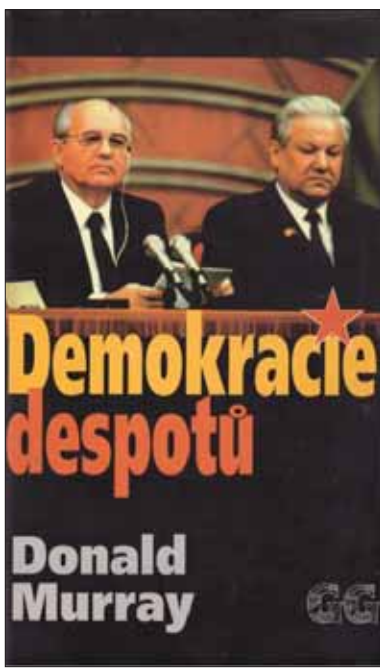
Aj v súvislosti s výsledkom našich volieb sa otvára diskusia, či je liberálna demokracia napriek mnohým svojim nedostatkom jediným prijateľným politickým systémom, alebo nie. Tieto diskusie začali naberať na sile v roku 1991, keď americký politológ japonského pôvodu Francis Fukuyama publikoval svoju provokatívnu esej Koniec dejín a posledný človek.

Samozrejme, táto idea nebola nijako originálna, prvýkrát ju vo svojej práci Filozofia dejín z roku 1837 formuloval Georg Wilhelm Friedrich Hegell, ktorý paradoxne dokonalý štát videl v Prusku po porážke Napoleona. O vybudovanie dokonalého štátu sa usiloval aj Karol Marx, ostatne ako mnoho utopistov pred ním – od sv. Augustína cez Thomasa Mora, Tommasa Campanelli a mnohých ďalších, ktorých cieľom, ako vieme, bolo vybudovať beztriednu spoločnosť – či inak povedané komunizmus, v ktorom by platila známa téza: každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb.

■ HĽADANIE ALTERNATÍV

Vráťme sa však k už spomenutému Francisovi Fukuyamovi. Ten v roku 1991 v reakcii na pád východného bloku postuloval víťazstvo liberálnej demokracie alebo inak modelu spoločnosti, ktorý je definovaný súkromným vlastníctvom výrobných prostriedkov, politickou pluralitou, vládou politických strán, diskretnými elitami v pozadí, médiami, ktoré sú pod vplyvom oligarchických štruktúr a podobne. V tom čase bol veľmi populárny takzvaný Washingtonský konsenzus, ktorý hovoril o tom, že všetko treba privatizovať, dokonca aj sociálne služby, zdravotníctvo a, samozrejme, aj strategické podniky. Tento model spoločnosti sa prezentoval ako bezalternatívny s tým, že postupom času sa aj iné spoločnosti – arabské petrodolárové despocie (Saudská Arábia, Bahrajn a iné) rovnako ako teokracie (Afganistan či Irán) – zmenia a budú smerovať k takzvaným liberálnym demokraciám. Dnes v podstate po totálnom krachu Arabskej jari, keď všetky pokusy nastoliť akýsi západný politický model usporiadania štátu fatálne zlyhali (Irak, Sýria, Líbia a jedinou malou výnimkou je Tunisko), sa ukazuje, že model liberálnej demokracie nie je a asi ani nikdy nebude univerzálny.

Podme si však priblížiť, aké trendy v spoločnosti po takmer štvrtstoročí od publikovania Fukuyamovej eseej môžeme vidieť. Politický mainstream sa prudko zužuje, naopak, strany z politického okraja rastú. Najlepšie to vidieť na zložení Európskeho parlamentu. Keď v roku 1979 začal fungovať, štandardným stranám, teda kresťanským a sociálnym demokratom, vtedy pripadlo vyše osemdesiatpäť percent mandátov. Dnes je to podstatne menej, sotva šesťdesiatpäť percent. Trend je

ANALÝZA

jednoznačný, výrazne sa posilňujú politické okraje, a je jedno, či je to pravý, alebo ľavý okraj politického spektra. Tento trend jasne ukazuje na to, že ľudia čoraz menej veria „liberálnej demokracii“, prehŕňajú a skrz-naskrz skorumpovanému systému štandardných politických strán a hľadajú politické alternatívy.

■ NOVÉ SYSTÉMY

V tejto súvislosti vyvstáva otázka, aké sú funkčné politické systémy, v ktorých všetka moc nie je koncentrovaná v stranických aparátoch, ale politické rozhodovanie je ovplyvňované inými spôsobmi. V modernej dobe bolo viacero pokusov nahradiť systém politických strán inými modelmi. Pamätníci Gorbačovovej perestrojky si iste dobre pamätajú na prvé (polo)slobodné voľby do Zjazdu ľudových poslancov ZSSR. Podľa zákona, ktorý bol prijatý prvého decembra 1988, sa kreoval dvojstupňový parlament. Voliči v alternatívnych voľbách zvolili 2 250 členov Zjazdu ľudových poslancov, z ktorých potom zjazd vybral 524 členov Najvyššieho sovieta. Jeho osnovateľom išlo o uplatnenie dvoch princípov: otvorené (teda alternatívne) voľby, ktoré dali novozvoleným poslancom politickú legitimitu, a radikálnu zmenu postavenia Komunistickej strany Sovietskeho zväzu (KSSZ). Strana sa vzdala nároku na každodennú kontrolu riadenia spoloč-

nosti. Súčasťou budovania skutočného parlamentarizmu bolo aj to, že predseda Zjazdu ľudových poslancov sa stal aj výkonnou hlavou štátu. Poslanci boli rozdelení do troch skupín: 750 z nich bolo zvolených v takzvaných národných oblastných okresoch, ďalších 750 zástupcov občanov vzišlo z takzvaných republikových okresov a posledných 750 vzišlo z takzvaných spoločenských organizácií.

Samozrejme, tento politický experiment sa konal iba raz, a preto vykazoval mnohé znaky nedokonalosti. Voľby do Zjazdu ľudových poslancov sa konali v tisícpäťsto volebných obvodech (bol to v podstate viacmandátový väčšinový systém), pričom však v 384 obvodech z tisícpäťsto nemali kandidáti konkurenciu, teda počet kandidátov a počet mandátov bol rovnaký. Je jasné, že ak by sa volilo podľa tohto systému viackrát, postupne by vo všetkých obvodech bolo viac kandidátov než mandátov. Nakoniec alternatívne voľby sa prejavila aj vo frustrujúcich výsledkoch pre viacerých stranických aparátov. V konečnom výsledku voliči napríklad odmietli 34 zo 157 oblastných stranických séfov. Ešte vypuklejšie to bolo v pobaltských republikách. Napríklad v Litve získala Sajudis (separatistické hnutie) 32 zo 42 mandátov.

Zjazd ľudových poslancov, ktorý pozostával z 2 250 členov, mal zasadať len približne štrnásť dní v roku a prijímal iba zásadné legislatívne normy, napríklad zmeny ústavy, medzistátne dohody a podobné najdôležitejšie právne normy. Zjazd ľudových poslancov potom zo svojho strediu zvolil Najvyšší sovieta, ktorý mal 524 členov – tento sa stal štandardným parlamentom zasadať osem až desať mesiacov v roku, ktorý prijímal legislatívu, ktorou sa musela riediť výkonná moc.

■ DIFERENCIÁCIA MOCI

Je jasné, že Zjazd ľudových poslancov, ale aj Najvyšší sovieta sa postupne začali diferencovať. Vznikali rôzne frakcie, ktoré však boli podstatne diferencovanejšie než štandardné politické strany. Klasickým príkladom je takzvaná Medziregionálna skupina spájajúca široké spektrum poslancov – od bývalých disidentov typu Andreja Sacharova cez reformátorov a intelektuálov až po ľudí z okolia Borisa Jelcína, ktorých cieľom, ako sme sa neskôr presvedčili, bola transformácia spoločnosti na brutálny mafiánsky kapitalizmus.

Práve na už spomenutej Medziregionálnej skupine poslancov sa ukázala široká diferencovanosť názorov a postojov, keď ich spájal v zásade len spoločný nepriateľ (konzervatívna časť KSSZ), ale veľmi ťažko hľadali spoločný politický program. Prejavilo sa to okrem iného aj v tom, že poslanci relatívne silnej frakcie, mali okolo stoosemdesiat členov, odmietli zvoliť do svojho čela Borisa Jelcína. Frakcia mala nakoniec piatich spolupredsedov – Borisa Jelcína, Gavriila Popova (neskoršieho primátora Moskvy, ktorý pôsobil pred Lužkovom), Andreja Sacharova, Jurija Afanasjeva a Viktora Palma.

Je jasné, že systém, v ktorom je veľmi veľa vyhranených osobností, je náročný na vládnutie, ťažko sa hľadá politická dohoda. Na druhej strane sú legislatívne zámery podstatne hlbšie a dôkladnejšie prediskutované a zoponované a vládna exekutíva je v takýchto systémoch podstatne silnejšou a intelektuálne kvalifikovanejšou kontrolou, než je to v stranicko-politickom systéme. V takomto systéme je tam oveľa väčšia šanca pádnosťou argumentov presvedčiť o prijatí svojho stanoviska, keďže v takto kreovanom parlamente neboli ostré línie medzi oficiálnou opozíciou a vládnym zoskupením. Aj preto v takýchto parlamentoch nebýva extrémistická a krajne deštruktívna opozícia, ako sme svedkami napríklad v našom parlamente.

■ KONIEC EXPERIMENTU

Bohužiaľ, ako vieme, tento experiment sa skončil v roku 1993, keď sa kamarila okolo prezidenta Jelcína dostala do sporu s ruským Najvyšším soviatom. No a Jelcin ako „výsošný demokrat“ tento spor riešil rozstrielením a vypálením „Bieleho domu“, teda ruského parlamentu, oktrojovaním novej ústavy, ktorá bola potom ratifikovaná v referende. Od roka 1993 má teda aj Rusko Štátnu dumu, v ktorej bol pôvodne zmiešaný volebný systém, keď sa polovica poslancov volila priamo (teda v jednomandátových volebných obvodech) a polovica na kandidátkach politických strán.

Tak sa teda skončil jeden politický experiment s cieľom postupne limitovať moc jednej politickej strany (vo všeobecnosti politických strán ako takých) a nahradiť ho mocou najvýraznejších nezávislých osobností, ktoré sa do politiky nedostali vďaka servilnosti či poslušnosti voči stranickým sekretariátom, ale vďaka svojim schopnostiam a silným osobným príbehom.

Dúfajme, že po oblasovanej reforme odloží justícia slepecké okuliare
Nevzdelanec hviezdou progresívnej tlače

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Tak sme sa od nedovzdelaného, podľa jeho vlastných slov maďarsko-cigánsko-židovského kvázinovinára dozvedeli, že štátotvorný národ našej vlasti sú šváby východnej Európy. Je možné tiež, že myslel Švábov prístahovaných v 18. storočí z Nemecka, okrem iného do oblasti Prešova. Ale na to by si páňko zrejme musel doštuďovať minimálne históriu. Jeho miešaný pôvod možno vysvetľuje mohutný ochranný dáždnik prokuratúr, ktoré jeho výroky na adresu Slovákov dlhé roky opakovane zaštitujú. Pod takouto ochranou pred trestnými stíhaniami pre prečin hanobenia národa, rasy a presvedčenia sa pohodlne dá verejne používať termíny ako „biela spodina“,

na slovenských občanov s inými politickými názormi „čvarga, chamrad“, svaloč, zberba“. Takisto mu možno otvára dvere do „mienkotvornej“ progresívnej

GLOSA

tlače a vydavateľstiev a zabezpečuje peniaze na nakrúcanie predvolebných, vysoko angažovaných politických filmov. Ak si niekto myslí, že Slováci sú šváby zalezené do dier, mal by si urobiť výlet do Žiliny. Postaviť sa k bronzovej jazdeckej soche Jozefa Miloslava Hurbana a hlavou púčať o ňu. Hádám by sa mu rozsvietilo a štúdiom by predsa len si išiel dokončiť. Dočítal by sa, ako Hurban opisoval boj pri Žiline: „Táto kanonáda do

pol jednej trvala, medzitým, čo sme my dopredu kráčali a oni cúvali, zjavili sa naši na vrchu a dali sa bežať k Maďarom, ktorí sa z Budatína zlomkrky poberali a cez most k Žiline prašili.“ Po skončení štúdia z merušmých rokov ešte pár buchnutí hlavou do sochy Svätopluka v Bratislave. Keď by ani to nepomohlo, sôch pripomínajúcich Slovenské národné povstanie si nájde po Slovensku bárskoľko. Môže búchať od rána do večera. Ak mu zvýšia peniažky z fondov ministerstva vnútra a podozrivých mimovládok, môže prispieť na obnovu slovenského vojenského cintorína v ukrajinskom Lipovci.

Svojím maďarským predkom zaľubeným do Františka Rákociho II. môže citovať z listu grófa Mikuláša Berče-

niho, Rákociho hlavného vojvodu. Ten v roku 1708 píše maďarsky o víťazstve kurucov nad labancami pri Dojči. Veliteľ vojska Ondrej Vajda zavelil podľa Berčénho listu svojim vojakom pekne po slovensky: „Na šable!“ (v origináli „Na sablye!“) Akej asi národnosti boli vojaci, ktorým velil? Spradol mu to v odpovedi Rákoci: „Najväčšia moja nádej je slovenské (v origináli tót) impérium.“ Schovávať Slovákov pod maďarskú perinu hungarofilmi sa dá dovtedy, kým v jeho pravdepodobne rodnej reči nevznikne ekvivalent názvu Uhorsko. Rozlišovanie Uhorska a Maďarska mu pomôže prekonať trianonskú traumu, ktorou doteraz trpia jeho súkmeňovci a budú v nich nenávisť k všetkému slovenskému. Keď už bral národ slovenský do svojich úst, mohol ho vydarenejšie prirovnať k vretenici. Pokojne leží na slnku, hľadá si svoje. Až kým ju niekto nepodráždi. Ako hovorí slovenské príslovie: „Všetkého do času, len Boh naveky!“

Vyšlo októbrové číslo Slovenských pohľadov opäť plné dobrého čítania POHLADY v časoch pandemických

Text a sken obálky: Radoslav ŽGRADA

Analýzu Hronského diela, pripomenutie Márie Bátorovej pri jej životnom jubileu, prózu Hany Koškovej o smutnej súčasnosti, predstavenie Janusza Korczaka. To všetko a mnoho iného môžete nájsť vo svojich obľúbených Slovenských pohľadoch, ktorých nové októbrové číslo práve prichádza na pulty predajní.

Tradične, ako periodikum s vyše storočnou históriou, aj tentoraz prinášajú Pohľady to najkvalitnejšie z domácej aj zo zahraničnej literatúry. O úvodník sa v októbrovom čísle postaral Roman Kaliský-Hronský svojou úvahou Kultúra v časoch pandémie. Číslo prináša básnické ukážky od Jána Švantnera, Pabla Neruda v preklade J. Stacha, Evy Fordinálovej pod názvom Jesenné záhrady a Viery Benkovej, predstaviteľky dolnozemskej slovenskej literatúry. Pred šesťdesiatimi rokmi 13. júla 1960 zomrela v ďalekej Argentíne v meste Luján ikonická osobnosť modernej slovenskej literatúry, kultúry a umenia Jozef Ciger Hronský.

■ BATOROVEJ ESEJE

Pri príležitosti tohto výročia Peter Cabada analyzuje jeho exilovú tvorbu. Zaujímavosťou je málo známa skutočnosť, že v tejto fáze svojho života venoval intenzívnu pozornosť výtvarnému umeniu. Na okraj udelovania cien Literárneho fondu v Zichyho paláci 23. júna prináša svoje reakcie a postrehy v príspevku Báseň a pravda Ján Švantner. Pri téme J. C. Hronského zostáva aj Jaroslav Vluka pod názvom Ženy Jozefa Maku. Analyzuje vnútorné rozporuplný ženský svet so ženskou

perspektívou videnia ako dôležitý prvok Hronského prozaických diel. Etela Farkašová nám dá nahliadnúť krátkou ukážkou do pripravovaného zborníka k životnému jubileu prof. Márie Bátorovej. Rovnako si ju uctil Milan Richter slovami, ktoré na jej adresu predniesol pred niekoľkými rokmi v Klube nezávislých spisovateľov pod názvom Mária Bátorová ako esejistka. Pohľady prinášajú ukážku z poviedky od Ladislava Hrubého.

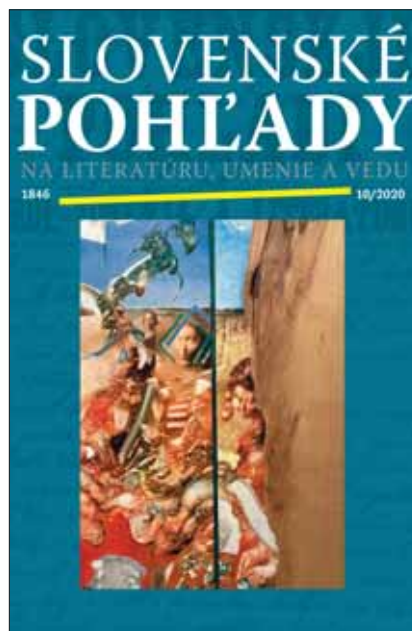
■ KOŠKOVEJ ZBOHATLÍCI

Lubomír Podušel píše o Brunovského maľbách na dreve. V svojej pravidelnej rubrike sa Luba Šajdová zhoráva s literárnym vedcom, kritikom a prekladateľom Dušanom Slobodníkom o jeho knihe spomienok na roky prežité v pracovnom tábore. František Rojček osvieži číslo svojimi bystrými epigramami. Andrijan Turan nám priblíži život výstredného umelca, predstaviteľa surrealizmu Salvadora Dalího. Hana Košková v ukážke zo svojej prózy pod názvom Päťdesiatka generálneho nás zaviedie do panoptika ponovembrových zbohatlíkov a nastavuje tak zrkadlo povrchnej, morálne a ľudsky zdeformovanej materialistickej spoločnosti. Radovan Brenkus predstaví v dvoch príspevkoch Janusza Kor-

czaka. V prvom priblíži život tohto poľského lekára židovského pôvodu, pedagóga, vychovávateľa, spisovateľa a publicistu, známeho predovšetkým ako priekopníka obrany detských správ. Korczak sa spoločensky angažoval v dobročinných organizáciách, zakladal a viedol detské domovy, pôsobil v sirotincoch. Druhým príspevkom, prekladom

RECENZIA

úryvku z Korczakovho románu Deti ulice, predstaví jeho prozaickú tvorbu. Rubriky Sedem viet o siedmich knihách sa dôsledne zhostil Bystrik Šikula. Slovenské pohľady tradične prinášajú recenzie viacerých domácich aj zahraničných autorov (B. Šikula: Kvet medzi priepastami, M. Richter: Storočie, kruté storočie, E. Fordinálová: Hore, srdcia!, M. Vladik: Šesťdesiat básní, Ch. Dickens: Americké poznámky, E. Urbanová – R. Čabrádi Tvrdoňová: Jeleňatý a Kravát, K. Krnová: Štyria majstri, P. Kozolka: Úvrate), pravidelné rubriky od Gustáva Murína Laboratória, od Miloša Ferka Literárny antikvariát – píše o poľskom autorovi, často nazývanom kašubský Sienkiewicz, Augustynovi Necelovi, ako aj nahliadnutie do literárnej tvorby v Čechách

maliara, grafika, ilustrátora, predstaviteľa imaginatívneho realizmu Albína Brunovského. Študoval na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave u profesora Vincenta Hložníka v rokoch 1955 – 1961. Potom od roka 1966 sám vyučoval na rovnakej škole knižnú tvorbu až do roka 1990. Brunovský tvoril najmä ilustrácie do detských knížiek, ale vytvoril aj poslednú sériu československých bankoviek. Experimentoval s množstvom rôznych techník. Tvoril drevorezbu, linorytom, rôznymi technikami upravoval fotografie a, samozrejme, maľoval aj na plátno. Brunovský je jeden z najvýznamnejších maliarov povojnového obdobia. Jeho diela majú surrealistické tendencie, mal mnoho nasledovateľov – používa sa aj pojem Brunovského škola, čo označuje prepájanie fantazijných a reálnych prvkov.

■ AUTORSKÉ PRVOTINY

Od apríla vychádza v Slovenských pohľadoch príloha Pohľady sk, ktorá dáva priestor mladým autorom v rôznych žánroch, ako sú básne, úryvky z prózy, odborné články, eseje, ale i recenzie so zameraním na knihy mladých autorov. V prílohu sa môžete tešiť na básne Marcela Páleša, príspevok od Natálie Václaviakovej, Eva Čulenová sa pohovára s mladou poetkou vystupujúcou pod pseudonymom Neullior Aeternum a Goran Lenčo píše pokračovanie o tom Ako sa (ne) stať spisovateľom. Nechýba recenzia, tentoraz na knihu od Dominiky Madro Svätyně.

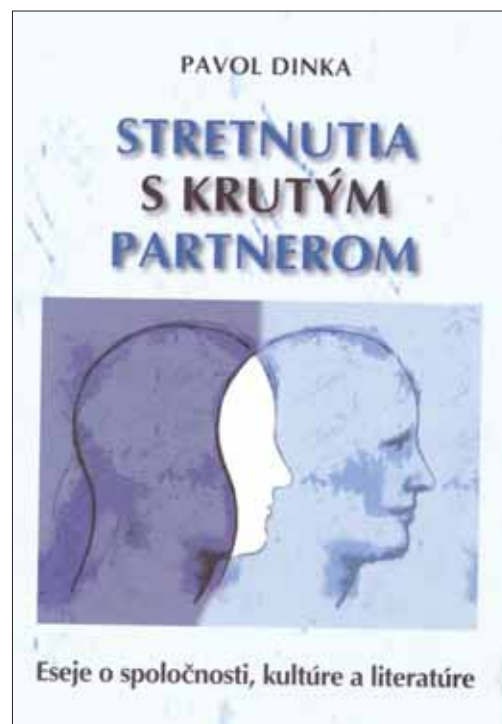
■ BRUNOVSKÉHO SVET

Výtvarný sprievod čísla je vytvorený z diel a prác slovenského

Pavol DINKA, Stretnutia s krutým partnerom, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2019

Prostriedky a ciele mediálnej manipulácie

KNIIHA TÝŽDŇA

Pavol Dinka je oceňovaný spisovateľ, publicista, redaktor, prekladateľ, politológ, mediálny analytik a vlastenec so silným sociálnym cítením, ktorému minulý rok vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov vyšla inšpiratívna kniha esejí pod názvom Stretnutia s krutým partnerom. Špecifickým znakom Dinkovej knihy je hlboká analýza súčasných spoločenských problémov a mediálnej manipulácie prostredníctvom umenia, kultúry a filozofie. Na paradoxy našich čias upozorňuje optikou postáv z Dostojevského románov, interpretáciami významných výtvarných diel, divadelnými inscenáciami, románmi Hoellebecqua, Michalkovou knihou Vyháňac besov, Freudovou psychoanalýzou alebo básnickou tvorbou Rimbauda. Dostojevskij, Hurban, Štefánik, Čechov, Goethe – to všetko sú osobnosti, ktoré inšpirovali Dinku k pozoruhodným esejam, ktoré demaskujú podstatu sveta, v ktorom žijeme. Všíma si v nich fenomén pokrytectva v delení na „slušných a neslušných“ Slovákov, večné hľadanie nepriateľa, manipulácie médií, mediálny lynč (mediálne popravy), úsilie o umlčanie kritiky v súčasných médiách hlavného prúdu, depolitizáciu výkladu umeleckých diel, neviditeľnú ruku trhu, nenásytnosť finančníkov, úpadok mravov, všadeprítomný individualizmus, diktát ekonomie, autocenzúra a tiež fenomén dohľadu a straty súkromia (zhromažďovanie dát o užívateľoch internetu a ich následná kontrola). Eseje dopĺňa odkazmi na významné umelecké diela, o citáty z kníh a médií či štatistiky. Dinka pripomína, že názory, ktoré sa nepáčia a nevyhovujú neoliberalnej elite, sa neraz zakazujú, zosmiešňujú, tabuizujú a najmä prenasledujú. Ja by som ešte dodal, že aj účelovo ignorujú. Dinka je mimoriadne vzdelaný, sčítaný, inšpiratívny a odvážny autor, ktorý dlhodobo viedol jeden skutočne kvalitný slovenský časopis (Literárny týždenník). Autor a aj jeho knihy si určite zaslúžia väčšiu pozornosť a verím, že aj táto malá recenzia pomôže popularizácii tejto závažnej spoločensko-kritickej knihy.

Lukáš PERNÝ

HUMORESKA

Milý Donald, blahoželám Ti k ďalšiemu štátu. Tým, že z hlavného mesta ideš urobiť samostatný štát, dal si silnú inšpiráciu Bratislave. Štát potrebuje mať štátny aparát. Štátny aparát je množstvo dobre platených úradníkov. Úradník musí sedieť v honosnej budove, za ktorú štát platí nájom súkromníkom, ktorí získali predtým štátne budovy. Zo štátneho rozpočtu sa dajú zdefraudovať iné peniaze ako z mestského alebo zo župného rozpočtu. Silné sú to argumenty pre samostatný štát Bratislava. V parlamente to prejde. Poslanci majú príbuzných, priateľov a sponzorov, ktorí majú tiež prí-

buzných, priateľov a sponzorov. Ver mi, do roka a do dňa máme opäť federáciu. Nevie, ako nazveme naše budúce súštie. Názov Wilsonovo mesto už Bratislava pred

a kresťanstva, robením poriadku s výtržníkmi s ich hlasmi nepočítaj. Za poškodzovanie sôch si navrhol dávať desať rokov basy. Pošli tých beňarov k nám. Zašantia sa a ujde

vedieť všetko. Milý Donald, Francúzsky inštitút pre výskum verejnej mienky IFop si dovolil urobiť výskum u Tvojich spoluobčanov. Jedenásť percent bolo presved-

gentných mimozemských civilizácií. Vraj včítane Zeme, aj keď výsledok prieskumu u vás dopadol, ako dopadol. Na výsledok prieskumu u ETov si chvíľu počkáme. Kým k nim dorazí dotazník, uplynie šesťtisíc rokov. Zatiaľ si dáme do poriadku našu novodobú federáciu. K dvojkřížu na vlajke prihodíme hviezdičku. Keď sa zobudia Košice a ďalšie mestá, budeme pridávať ďalšie. Maximálne šesť. Pri siedmich by si nás mohli mylíť s gréckou brandy alebo s Tadžikistanom. Dobrá brandy má sedem hviezdičiek na etikete a Tadžikistan na maďarskej vlajke. Ale po siedmich brandy je to už všetko jedno. Vznik novej federácie oslávime na stretnutí G4, brandy dovtedy napálím. Zdraví Ťa

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Chvalabohu, že všetci nie sme stanfordskí vedci

sto rokmi skoro mala. Názov novej bratislavsko-slovenskej federácie by mal vyjadrovať neskonalú lásku bratislavskému kaviarňu k USA. To sa teraz nosí. A nech sa aj Tvoji vojaci u nás cítia viac ako doma. Usaslovenblavsko. Slovosablavská republika. Trumpslovblav. To posledné neprejde. U našej kaviarskej smotánky nie si zvlášť obľúbený. S Tvojou podporou národovectva

sa im najviac tak podmienka. To sa oplatí. Hnutie BLM kazí vedec Sowell zo Stanfordskej univerzity. Zistil, že v rovnakom období z Európy do Afriky bolo vyvezených viac bielych otrokov ako černošských do USA. Keď ste u vás zrušili otroctvo, v Osmanskej ríši kšeft s bielymi otrokmi ešte veselo pokračoval. Chvalabohu, nie sme všetci stanfordskí vedci. Nemusíme

čených, že počas druhej svetovej vojny bojovali Američania proti ZSSR, päť percent tipovalo proti Číne. Títo aspoň mali názor, aj keď nesprávny. Sedemdesiat percent Tvojich spoluobčanov nevedelo vôbec nič. Ako kamarátovi Ti prezradím, že ste bojovali aj proti nám. Lebo sme vám vyhlásili vojnu. Na univerzite v Nottinghame zistili, že vo vesmíre je tridsaťšesť inteli-

NEKROLÓG

V piatok 25. septembra 2020 zomrel v Nitre vo veku osemdesiatdeväť rokov významný slovenský literárny vedec a kulturológ európskeho významu profesor PhDr. Peter LIBA, DrSc.

Narodil sa 27. júna 1931 v obci Klenov v Prešovskom okrese. Po absolvovaní univerzitných štúdií v Bratislave pôsobil v rokoch 1957 až 1972 v Matici slovenskej v Martine, kde sa zaradil medzi

Odišiel významný vedec a vlastenec

vedúce vedecké a teoretické osobnosti v oblasti slovenskej národnej bibliografie. Bol zostavovateľom monumentálnej bibliografickej práce Vydavateľské dielo Matice slovenskej 1863 – 1953 (1963) a základnej monografie Čítanie starých otcov (1970). Plodná interakcia zosnulého Petra Libu a Matice slovenskej pokračovala aj po jeho odchode z nej a až do vysokého veku s ňou spolupracoval na viacerých literárnohistorických a biografických projektoch.

Peter Liba od roka 1972 prednášal na Katedre slovenského jazyka a literatúry a neskôr na Katedre kulturológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Stal sa spoluzakladateľom a vedúcim predstaviteľom nitrianskej školy literárnej komunikácie, ktorá dosiahla svetovú úroveň. Podobne inicioval vznik a zavedenie odboru kulturológie na Slovensku. Ako bibliograf a biograf, literárny vedec a teoretik, kultúrny historik a kulturológ tento kresťanský intelektuál publikoval početné práce a štúdie, ktoré predstavujú vrchol slovenského literárnovedného a kulturológického bádania a začleňujú sa do širšieho európskeho kontextu.

Posledná rozlúčka s profesorom Petrom Libom sa uskutočnila podľa obradov rímskokatolíckej cirkvi v utorok 29. septembra 2020 v Meleku pri Nitre.

Češť jeho pamiatke!

Pavol PARENÍČKA

Po Imrichovi Kružliakovi nesie štafetu najstaršieho maticiaru Fridrich KOLAROVÍČ

História dlhého života a pár historiek z neho

Emil SEMANCO – Foto: Štefan KAČENA

Neviem, koľkokrát som si prehrával filmový dokument *Organ v nebi* o učiteľovi, organistovi a spevákovi Fridrichovi KOLAROVÍČovi s dodatkom, že je to film o láskavom a múdrom človekovi. Púšťal som si ho znova a znova. Chcel som porozumieť všetkým slovám, ktoré zazneli v čase nakrúcania snímky od vtedy deväťdesiatročného stále vitálneho starca, aby som si vybavil minulé obdobie a gestá jeho rúk, čo sa s ňou bili, najmä však výrečnú mimiku tváre, okamihy dojatia i slzy, keď rozvíjal a danosťami skúseného divadelného režiséra inscenoval epizódy a scény zo svojho života.

Zdalo sa mi, že staré sú na ňom iba tie ruky s kostolným chladom a ťažobami poznačenými prstami, skúsene pohľadujúce manuály. Opäť a opäť som sekvenciu po sekvencii porovnával filmársky záznam a strih s mojím bezprostredným zážitkom, keď som sa s týmto nositeľom Zlatej buly kráľa Svätopluka, Zlatej ceny Matice slovenskej aj držiteľom slovenského rekordného zápisu, že je najstarší aktívny organista, zišiel osobne o niekoľko rokov neskôr v Senci a on na naše stretnutie „prifrčal“ na bicykli odkiaľsi zo susednej obce, kde bol preludovať v kostole na smútočnom obrade za dajakým nebožtíkom...

„Stále ma ešte volajú ‚organovať‘ na omše aj spievať na pohreby,“ vysvetľoval akoby na ospravedlnenie, keď sme kráčali do jeho seneckého panelákového bytu, odkiaľ je nasledujúci záznam debaty a spomienok nad desiatkami starých fotografií z rodinného albumu, ako mi ich uložil do pamäti.

Chýbalo mu už len pár rokov na dovŕšenie matuzalemského veku, na ktorý si v závere spomenutého filmu pripíjal s priateľmi: „Sto ťat, sto ťat, nech žije, žije nám...“ Fridrich Kolarovič napriek ich úprimným prianiam nemohol tušiť, že sa tej patriarchálnej stovky skutočne dožije a stane sa aj najstarším maticiarom, ktorému členskú legitimáciu a diplom ešte v roku 1942 podpísal Jozef Čiger Hronský...

••• Mária Šintálová bola dedinská krásavica, takej vravia chlapi fešanda. Krátko po vydaji priviedla na svet vo Veľkých Kostofanoch dve deti. Lenže potom začala chorovať a ani nie dvadsaťročná umrela. Podľa záznamov v matrike sa jej syn Fridrich narodil 23. augusta 1920. Trojročný chlapec dlho nariekal. Stratu matky znášal ťažko. Zavše ho našli sliet nad jej fotkou, ale aj neutešiteľne plakať: „Mamočka, kde si, prečo neprídeš...“

Bol prváčik, mal šesť rokov, keď dostal druhú mamu. Otec sa znova oženil (vtedy sa rodičom vykal). Macocha nebola z tých rozprávkových, mužove deti prijala za svoje, aj sa o polosiroty dobre starala. Chodili síce bosé, ale čisté, poobšívane. Utešene rástli. Na Veľkú noc zvyčajne dostali aj čosi nové na seba...

„Keď mi dakedy dali rožok, tak som ho najprv hodinu ovoniaval, až potom som sa nad ním zmiloval... a zjedol som ho. Dnes decko aj koláč odhodí. Čo je to preň, ponáral sa do detstva Fridrich Kolarovič.“

„Jedného dňa prišiel k nám domov učiteľ a hovorí: ‚Počúvajte, pán Kolarovič, dajte toho chlapca do škôl, je to veľmi šikovné dieťa.‘ – ‚Ako, pán učiteľ, veď mi sme zadĺžení. Nemám na to peniaze.‘ – ‚Len porozmýšľajte...‘

Vtedy moja mamka, teda tá druhá, macocha, povedala: ‚Porozmýšľame, predáme roľu a chlapce nech ide.‘ Bolo to od nej pekné.

Mne sa do tej Bratislavy nechcelo. Aj som si poplakal. Ale otec chcel mať zo mňa učiteľa a organistu. Tak som súhlasil. Ostatným chlapcom, spolužiakom, sa akosi nechcelo organučiť, ale ja som to mal strašne rád. Naš profesor, koktavý, nejaký Bureš, lajdák podpíchal: ‚Z organu jednodotku môže mať len Pááán Boh, dvojku Franta Bureš a trojku žák Kokolarovič...‘

Fridrich KOLAROVÍČ je v súčasnosti najstarší žijúci maticiar, ktorého členský diplom vypísal v roku 1942 vtedajší podpredseda a správca Matice slovenskej Jozef Čiger Hronský. Je to však napriek pozhnanému veku a životným peripeitiám optimizmom sršiaci, rozhladený a láskavý človek.

Nadaný „trojkrár“, pritom priemiant Kolarovič, padol v Bratislave do oka farárovi z Kostola sv. Alžbety. Zapáčilo sa mu, s akým oduševnením počas študentských omší vyhmatava noty tokát a fúg v klaviatúre najzložitejšieho hudobného nástroja, ako správne hrá legáta, ticho podkladá i nadkladá prsty pri glisandách, ako dokáže jednoduchú improvizáciu zmeniť na chorál, vkusne strieda manuálové zmeny a súzvuči s kážňou. Umožnil mu potom hrať aj na liturgiách v nedeľu a vo sviatky.

V roku 1940 Fridrich na bratislavskom učiteľskom ústave zmaturoval a nastúpil na svoje prvé učiteľské pôsobisko v Lužiankach, kde práve vypisali súbeh do rímskokatolíckej školy. Stoliční páni volili nového učiteľa, dôveru dali mladému absolventovi.

Nový rektor zakrútený v deke celé dni sedával v lužianskom Kostole Povýšenia Kríža, kam v roku 1943 firma Važanský dodala nový organ, pomáhal ho inštalovať, s farárom montovať a potom neraz skrehnutými prstami preberal po klávesoch a sklavenými nohami stláčal jeho pedále ako očarovaný. Zabúdal na chrámový chlad, cvičil, zvykal si na nový nástroj, vydržal dlhé hodiny sám s povznášajúcimi tónmi a mierom v duši...

Ten organ znel dvojakou láskou, lebo z Nitry mu začali prichádzať listy s láskyplnými osloveniami, ktoré by slovičko po slovičku najradšej vybozkával až po podpis na konci tých ľúbezných viet. Písala mu Helenka. Takmer každý deň...

Bol 14. marec v roku 1941 – štátny sviatok. Mladý učiteľ Fridrich Kolarovič vystupoval so svojimi žiakmi v kultúrnom dome v Lužiankach. V prvej lavici sedel veliteľ žandárskej stanice v uniforme, vedľa neho pekné dievča, slečna, jeho dcéra. To ešte nevedel. Keď sa skončila akadémia, pán veliteľ prišiel za ním a ďakoval mu za nácvik programu. „A toto je moja dcérka... Helena Hanicová, predstavil mu dievčinu. Nič viac (?) Tak sa spoznali... Na celý život! Zúřila vojna, v októbri naruko-

val do Trnavy k Prvému pešiemu pluku. Do januára popri poradovom výcviku opäť hrával na organe počas vojenských bohoslužieb, kým ho neprevelili do školy pre záložných dôstojníkov. Cvičili na Kuchajde a ubikácie mali na dnešnej Špitálskej, kde je teraz ministerstvo, také staré kasárne, bez všelijakých podmienok...

„Tam nás Nemci odzbrojili. Mal som šťastie od Boha, že ma

Fridrich KOLAROVÍČ sa na všetkých svojich pedagogických pôsobiskách od štyridsiatych rokov nikdy nevzdal hry na organe v kostole napriek tlaku prorežimistických ideológov a funkcionárov, ktorí ho hrozili, pracovními ústrkami aj vyslovenou perzekúciou od tohtia krásneho nástroja doslova odháňali.

už predtým neodšikovali na front. Napísal som otcovi, aby mi doniesol alebo dajko dopravil civil, prezliekol som sa a odišiel domov do Kostolian... Vojna sa takto pre mňa skončila.“

••• Dcéra strážmajstra Hanica mu neschádzala z mysle. Keď sa vari po tretí raz objavil u nich doma, Helenkin dedko driechnemu mladencovi vraví: „Pán učiteľ, ja viem, prečo k nám chodíte.“ – „Keď

REPORTÁŽNY PROFIL

viete, nemusím vám ja nič hovoriť,“ odvetil trúfalo. „Dám vám však dve podmienky. Prvá: Dievča študuje s vyznamenaním. Ak si zhorší prospech, viac sa tu neukážte!“ – „A druhá?“ – „Ak to nemyslíte vážne, nechajte ju na pokoji, ja sa na vás nebudem hnevať...“ – „Ale ja to myslím vážne!“

Svadbá Heleny Hanicovej a Fridricha Kolaroviča bola v roku 1946. V nitrianskom gymnáziu mali Helenu Hanicovú za vynikajúcu študentku. Takmer samé jednotky. Aj bratovi Ferovi predpovedali skvelú kariéru... Aj sa stalo. Docent Dr. Ing. František Hanic, DrSc., (1927 – 2014) vo viacerých smeroch na Slovensku významne ovplyvnil súčasný stav kryštalografie, anorganickej chémie a chémie materiálov, ako svetom uznávaná vedecká kapacita bol dokonca členom komisie na udeľovanie Nobelovej ceny z odboru chémie a fyziky...

Helenu Kolarovičovou, rod. Hanicovou, som (ne)videl na smrteľnej posteli. Len som tušil, že leží vo vedľajšej izbe, kam jej manžel počas našej debaty občas zašiel, aby žene ťažko postihnutej Alzheimerovou chorobou čímsi uľahčil jej údel. Raz naňho reagovala, inokedy nie...

„Veľmi ju ľúbim,“ zhrnul so smútkom v hlase do troch slov vyššie sedemdesiat spoločných rokov a sedem detí. A potom s úsmevom, aký vie omladnúť aj najstaršiu tvár, prezradil čosi, čo azda nepovedal ani pri spovedi: „Oslovovola ma mojuško, moje uško...!“ Dôstojnícky zástupca Hanic si zaslúži osobitnú zmienku. Bojoval

v Rusku ako česko-slovenský legionár. Prešiel Sibírou, službami na východnej hranici nového štátu, zrážkami s maďarskými boľševikmi. O svojom českom veliteľovi hovoril s uznaním, že to bol chlap, s ktorým by sa nebal ísť aj na bodáky...

Keď sa spoločná republika trochu pozviechala, bol v pátračke na Zobore. Počas Homolovho puču ho prišli zatknúť, vyskočil oknom, ušiel do lesa a dlho sa skrýval. Potom pri-

šiel, zajtra prídu gardisti pre vašu dcéru.“ – „A čo mám robiť?“ – „Schovejte ju alebo nech kamsi odíde z domu a ja podám hlásenie, že sme ju nenašli. Ak sa by predsa, až potom to oznámim...“

Lenže na žandársku stanicu prišli za Hanicom aj partizáni, chceli prepadať a zlikvidovať akúsi skupinu Nemcov. Ten to odmietol. „Neprajem si to!“ – „Prečo?“ – „Chcem, mať v obci pokoj. Pozabijate ich a potom Nemci pozabijajú mojich ľudí...“

Jána Hanica súd oslobodil. Zbavili ho však zamestnania. Musel vyzliecť uniformu, vyfasoval plášť a ponížujúcu prácu v obchode.

••• Po vojenčine si učiteľ Kolarovič hľadal voľaké nové vhodné miesto, voľačo lepšie aj s bytom, veď už bol ženatý. Opäť na súbeh sa mu ponúkali Ludanice, akosi sa vtedy vravelo konkurzu. Prihlásili sa traja, jeden neprišiel, odstúpil, a z tých ďalších dvoch si vyberali samotní obyvatelia v kultúrnom dome voľbou na lístky do širáka. Križalkovičov protikandidát, aj keď mal z obce manželku, dostal iba deväť hlasov, on zvyšných (hádam) tristo...

„Po tej voľbe som s vďakou povedal, že chcem v pokoji pracovať. Dostal som byt, pekný aj so záhradou. Ešte nebol hotový, ale v máji 1948 som sa sťahoval. Ludanický riaditeľ po roku odišiel a mňa ustanovili na jeho miesto. V dedine nebol organista. Tak som začal organovať. Ani školy nebolo, učili sme len v provizóriách, v dvoch miestnostiach. Tak som sa pustil do toho. Poštavili školu. Ale malú. Trojtriedku. Čoskoro nestačila. Šiel som na okres v Nitre, kde ma vyposmechovali, načo mi je väčšia škola? Keď som ukázal zoznam žiakov, akýsi Dvořák mi ironicky vraví, kde som nabral toľko mien, či som ich opísal z cintorína...“

••• Ludančan, aktivista Jožko Nemeč, bývalý riaditeľ marketingu v topoľčianskom Topvare, v časech najväčšej slávy tohto pivovaru bol ako žiačik tiež v Kolarovičovom zozname a pán riaditeľ navždy zostal v jeho srdci. Pred piatimi rokmi mi venoval báseň Oneskorená vďaka. Úprimné vyznanie o tom, ako Fridrich Kolarovič spieval v zbere slovenských učiteľov, kým komunisti neprišli na to, že spieva a hrá aj v kostole.

Schody na chór k organu boli jeho kalvária, príčina konfliktov s funkcionármi, dokonca takých, že niektorého bolo treba chytiť pod krky, lebo mu manželku nazval mašinou na deti... Vmanévrovali ho dokonca do pozície, že si hľadal prácu šoféra nákladniaka v družstve.

Kolarovič musel po štrnástich rokoch odísť z Ludanic. Nikomu nepovedal, prečo odchádza z bohabojnej obce, ktorú mal nevysslovne rád. Dostal od cirkevnej tajomníčky ultimatum. Kostol alebo odchod. To isté v Bernolákove, v Novej Dedinke, všade, kam prišiel. Vždy sa našiel zaslepený ideológ, horlivý inšpektor, bezcharakterný udavač, špina charakter, karieristická zástupkyňa, ktorá chcela jeho miesto...

Skvelý manažér Jozef Nemeč, ale učebnicový poeta natus, použil byľku licencie na zvýraznenie obdivu k svojmu učiteľovi. Rýmy mu nedovolili kadečo v tej básni uviesť.

Trebárs ako veľmi bolí, keď stojíte nad hrobmi vlastných synov...

Petra – dominikánskeho mnícha rehoňným menom Marek, ktorého v podstate umučili tajní a ubili injekcie psychiatrickej liečebne, kam ho zavreli. Andreja, ktorý odišiel zo sveta ani nie v päťdesiatich rokoch a teraz otcovi nie a nie „otvoriť dvere“ na hrobe v bernolákovskom cintoríne, kde si Fridrich Kolarovič občas zájde pozrieť svoje budúce trvalé bydlisko. Lebo smrti sa nebojí. Už je na ňu po tých stovkách pohrebov dávno zvyknutý. A možno si aj tykajú...

So speváčkami zo srbskej Selenče si radi zahrajú aj slovenskí muzikanti Všetci Súdiovcí sú bytostní folkloristi

Text a foto: Milan ČASNOCHA MIKŠ

Leonóra SÚDIOVÁ a jej brat Juraj (vpravo) účinkujú doma vo Vojvodine spoločne s otcom v súbore Selenčanka a v Banskej Bystrici ako študenti v Univerzitnom speváckom zbere.

Ľudový spevácky súbor Selenčanka je osobitý na našej kultúrnej scéne svojím vznikom a obsadením. Selenčanku založili dve slovenské rodiny pôvodom zo srbskej Vojvodiny z dediny Selenča. S nimi si radi zahrajú „požičaní“ ľudoví hudobníci, Peter Pavlík zo Spišskej Novej Vsi a Matúš Urban zo Zvolenskej Slatiny. Srbská Slovenka Leonóra Súdiová,

študentka banskobystrickej Univerzity Mateja Bela, okrem krásneho spevu a hry na husliach svojím rozprávaním zvykne sprevádzať divákov dejinami vystaňovalctva Slovákov na Dolnú zem. Humornou formou približuje vznik dediny Selenča a tamojší kultúrny život. Dedina leží v strede medzi oblasťou zaľudnenou prisťahovalcami zo západného Slovenska, prevažne

katolíckymi, a dedinami založenými evanjelikmi zo stredného a severného Slovenska. Obidve konfesijné skupiny si zachovali svoje nárečia. Ako deti rozlišovali podľa reči „katolícku a evanjelickú reč“. Preto sú v dedine dva kostoly, preto tu kedysi pôsobili paralelne dve ochotnícke divadlá. V súbore Selenčanka účinkuje aj jej brat Juraj, vystupujú spolu v Univer-

zitnom speváckom zbere Mladost v Banskej Bystrici. Ich otec Juraj Súdii starší sa doma v Srbsku venuje komponovaniu, zhudobnil okrem iného báseň Ivana Krasku Otcova rola. S manželkou založili amatérsky komorný zbor Zvony, ktorý na Dolnej zemi, u nás i v zahraničí popularizuje slovenskú zborovú hudbu, chrámovú hudbu, ako aj vlastné úpravy slovenských ľudových piesní. So speváčkou Jarmilou Papovou a s jej šikovnými dcérami – huslistkami a speváčkami Michaelou a Martinou – majú v repertoári slovenské ľudové piesne z Horehronia. Tieto piesne sa nenaucili u nás, priniesli si ich z domu, zo Srbska. V pamäti vystaňovalcov sa zachovali vyše tristo rokov v takmer nezmenenej podobe. Rozprávajú peknou plynulou slovenčinou, ktorá svojou melodikou a výslovnosťou prevyšuje hlásateľský štandard našich akože slovenských médií. Kým Leonóra prišla na Slovensko študovať, Papovci došli za prácou, lebo v poľnohospodárskom okolí Selenče je vysoká nezamestnanosť. Obe rodiny sú členmi Matice slovenskej v Srbsku. Ako Leonóra rada zdôrazňuje, sú hrdí na to, že sú Slováci, navyše hrdí Slováci. Aj keď srdcia majú rozdelené na dve polovice – rovnako milujú svoju slovenskú i srbskú vlasť. Aby im diváci verili, že naozaj sú pôvodom zo Srbska, zvyčajne pridajú niekoľko srbských ľudových piesní. Keď na koncertoch spievajú „hymnu“ Matice slovenskej v Srbsku Po nábreží koník beží, obecenstvo spievava s nimi. Obľúbená ľudová pieseň sa stala „hymnou“ dolnozemskej Slovákov, najmä pre verš „skadiaľ som, stadiaľ som, slovenského rodu som“. O Selenčanke to platí na sto percent.

MATIČNÉ DEPEŠE

O Cenu Jána Kollára

Slovenský literárny klub v ČR a Slovenský dom v Prahe spoločne s ďalšími spoluorganizátormi pod záštitou slovenského veľvyslanca v Česku, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a českého rezortného ministerstva vypisujú už šestnásty ročník literárnej súťaže Jána Kollára určenej mladým autorom žijúcim v ČR a píšucim po slovensky alebo so slovenskou tematikou bez žánrového obmedzenia (poviedka, esej, fejtón a pod.) pre záujemcov v troch kategóriách – žiakov ZŠ, študentov SŠ a poslucháčov VŠ vrátane doktorandov a ostatných mladých literátov do tridsať rokov. Uzávierka súťaže je 28. októbra 2020. Organizátori výsledky vyhlásia v Slovenskom dome v Prahe za účasti popredných osobností kultúrneho života. V každej kategórii udelia prvú, druhú a tretiu cenu. Viac o súťaži, dotovanej hodnotnými finančnými sumami, sa dozviete priamo v Slovenskom dome v Prahe alebo na maili: kollar@czsk.net.

Stopy lásky Gorazda Zvonického

Agilné občianske združenie Cyrilometodiáda pozýva záujemcov v nedeľu 11. októbra o 15. hodine do Katedrály sv. Šebastiána v Bratislave-Krasňanoch na Peknej ceste na slávnostnú akadémiu venovanú dvadsiemu piatemu výročiu skonu kňaza a básnika Gorazda Zvonického. Prítomným sa prihovori Jeho Excelencia Mons. František Rábek, predseda Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, a básnik Michal Chuda – autor scenára programu, v ktorom verše Gorazda Zvonického zarecitujú herci Štefan Bučko a Jozef Šimonovič s hudobnými improvizáciami Petra Michalicu (husle) a Štefana Suchého (fujara).

Slováci, nebojte sa!

Bratislavské Hanusove dni sú unikátny mestský spoločensko-akademický festival, ktorý ponúka hodnotový program na priesečníku kresťanstva a dnešnej spoločnosti. V tomto roku sa za prísnych bezpečnostných opatrení vyvolaných koronavírusom konali od 25. septembra do 2. októbra. Hneď na ich úvod zaznela ma bratislavskej malej scéne o 20. hodine excelentná prednáška poprednej vatikánistky pani profesorky Emílie Hrabovec – Nebojte sa! Odkaz slovenského pápeža. Prominentným zahraničným hosťom festivalu mala byť bývalá poľská premiérka Hanna Suchocká. Pre pandémiu Covid-19 sa však ospravedlnila a na bratislavskom podujatí vystúpila on line.

Pripravuje Emil SEMANCO

Majstrovstvá Slovenska v mototuristike pomohli pripraviť aj matičiari Ruka v ruke s priaznivcami jednej stopy

Text a foto: (mg)

Matica slovenská má rozsiahly repertoár aktivít, svojou činnosťou zastrešuje široké spektrum kultúrnych, spoločenských či športových podujatí aj v odvetviach, o ktorých je málo známe. Svojou činnosťou vie osloviť verejnosť, poukazuje na uchovávanie tradícií, čím prispieva k vedomiu, že aj dnes v 21. storočí svoju činnosť je veľmi potrebná.

Koncom augusta v Michalovciach a na Zemplínskej Širave sa uskutočnila bodovacia súťaž Majstrovstvá Slovenska v mototuristike. Na tomto podujatí participovalo

Čestná stráž členov OP MS Vranov nad Topľou na Cintoríne Červenej armády v Michalovciach.

aj OP MS Vranov nad Topľou spolu s Hencovským oddielom Gvardija, ktorí zabezpečovali časť programu. V doobedňajších hodinách sa konala spanilá jazda, počas ktorej jedna zo zastávok bola na vojenskom cintoríne Červenej armády v Michalovciach. Členovia hencovského oddielu Gvardija, odetí v dobových uniformách, zabezpečili čestnú stráž pri pietnom akte kladenia vencov padlým hrdinom pri príležitosti SNP. Program pokračoval spoločným obedom a návštevou michalovského múzea. Ďalšie ich kroky viedli na slnečnú Zemplínsku Širavu do strediska Kaluža, kde matičiari zabezpečili výstavu vojenských artefaktov – či už výstroja, výzbroje, malej vojenskej techniky a militárii s odborným výkladom a krátkou prednáškou o SNP.

spev, takže každý si nájde to svoje. Skôr narodeným pripomenie život v minulosti a tých mladších nabáda k tomu, aby nezabúdali na dedičstvo svojich predkov a naďalej udržiavali tradície tak, ako to robí táto folklórna skupina nadšencov pod vedením pána Jána Tomča. A ešte jeden dôležitý bod bol v programe – odovzdanie ocenení jubilujúcim občanom obce, ktorých si uctila obecná samospráva a aktívnych členov odmenila aj Matica slovenská zastúpená Mgr. Gabrielou Kaščákovou, členkou výboru Matice slovenskej, a Dušanom Pribulom, predsedom Krajskej rady Matice slovenskej. Uznania sa dočkal aj Martin Joppa, mladý muž, ktorý reprezentuje nielen Dubinné, ale aj Slovensko v parahokeji. V reprezentácii Slovákov parahokej na Majstrovstvách sveta B-kategórie získal dvakrát bronz a jedenkrát striebro a tento rok v Berlíne postúpili do A-kategórie. Martin je vzorom pre všetkých, ktorí ho poznajú, veď život si pre nás neraz pripraví prekážky, ktoré sa zdajú neprekonateľné, ale s pevnou vôľou a podporou najbližších sa to vždy dá zvládnuť.

Šafolka zo Zlatého a domáci Dubinčan rozihrali žilky hudbou a spevom Kermešovské veselie v Dubinnom

Text a foto: Erika BALDOVIČOVÁ

Krásne nedeľné popoludnie, príjemné počasie a k tomu dobrá hudba. Takto trávili čas obyvatelia obce Dubinné druhú septembrovú nedeľu, keď sa stretli na miestnom ihrisku, aby si vychutnali čaro ľudovej hudby a spevu. Obec Dubinné, MO MS a Dedinská folklórna skupina Dubinčan pripravili pre svojich obyvateľov kermešovské popoludnie, pravdaže, za dodržania všetkých opatrení a nariadení RUVZ.

Odpustovú veselicu v Dubinnom s uvedením nového CD súboru Dubinčan ozdobilo aj odovzdávanie cien zaslúžilým občanom obce a matičiarom. Na snímke starosta Milan HUDÁK odovzdáva ocenenie Martinovi JOPPOVI, reprezentantovi SR v parahokeji.

Všetci, ktorí prišli, si mohli vychutnať piesne v podaní domácej skupiny Dubinčan a ženskej speváckej skupiny Šafolka zo Zlatého. Po dávke skvelej hudby a spevu prišiel na rad hlavný bod programu, a to uvedenie do života už štvrtého CD domácej Folklórnej skupiny Dubinčan pod názvom Na štedr Dubiného. Slávnostný akt uviedol vydavateľ a starosta obce Ing. Milan Hudák nový nosič posypal dubovým lístím. Pri slávnostnom prípitku novému CD všetci popriali veľa spokojných poslucháčov. Sú na ňom piesne veselé aj clivé, striedajú sa mužské aj ženské hlasy, vynikne aj sólový

OČAMI MATIČIARA

Najstarší člen Matice slovenskej pán Frdrih Kolarovič zo Senca sa nedávno dožil sto rokov. Pre nás Senčanov a matičiarov je veľkým vzorom stále aktívneho a láskavého človeka. Vždy nás povzbudzuje, aby sme si uvedomili, že náš národný život vychádza z kresťanskej kultúry a ňou žije, že sme dostali od Boha veľký dar – sv. Cyrila a Metoda, a na ich misii stávali naši predkovia stáročia svoj život a dokázali prežiť tie najtvrdšie obdobia dejín.

S láskou k rodine a k národu

Keď sa po roku 1989 oživila činnosť Matice slovenskej, bol jeden z prvých, ktorí začali pracovať v miestnom odbore. Veď na jeho členskom diplome Matice slovenskej z roka 1942 je podpísaný vtedajší podpredseda Matice spisovateľ Jozef Ciger Hronský. Stal sa dirigentom Ženského speváckeho zboru pri Miestnom odbore Matice slovenskej v Senci. Pripravil veľa vystúpení v našom meste i na rôznych prehliadkach speváckych zborov na západnom Slovensku. Repertoár zboru boli slovenské ľudové i národné hymnické piesne. Vedel poradiť, povzbudiť pri matičných akciách v meste, či to boli spomienkové večery o slovenských spisovateľoch, alebo o osobnostiach našich národných dejín.

Pán Kolarovič je od roka 2014 zapísaný do Knihy slovenských rekordov ako najstarší. V tom istom roku získal Zlatú cenu Matice slovenskej a Bulu kráľa Svätopluka. Je laureátom Ceny mesta Senec za rok 2017. Ešte minulý rok jazdil na bicykli do katolíckeho chrámu v Senci, aby hral na organe počas svätých omší, svadieb i pohrebov. Hrával na svätých omšiach aj v okolitých obciach, v posledných rokoch vo Svätom Martine pri Senci.

So svojou manželkou Helenkou vychoval sedem detí, z ktorých jeden syn – Peter – bol dominikánskym kňazom. Pre aktivnú činnosť tohto jeho syna ho socialistický štát dal na psychiatriu, kde mu podlomili zdravie a veľmi skoro zomrel. Pán Kolarovič prežil aj takúto tragédiu, aj predčasnú smrť syna Andreja a nijaký politický systém nezlomil jeho vieru.

Pri príležitosti stého výročia jeho narodenia mu členky speváckeho zboru pri MO MS prišli pod balkón jeho bytu zaspievať a on ich s láskou a nadšením so slzami v očiach pozdravil.

Členovia MO MS v Senci

elkomin
Kam so starým elektrospretočičom?
Viac na www.elkomin.eu

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Matičné výročie aj obecný sviatok pozdravil predseda Matice slovenskej Benkovskí matičiari obnovili dvojkríž

Text a foto: Miroslav GEŠPER

Pri príležitosti prvého výročia založenia Miestneho odboru Matice slovenskej v obci Benkovce, ktorá sa nachádza neďaleko vodnej nádrže Domaša, obecný úrad v spolupráci s tamojšími matičiarimi 20. septembra 2020 zorganizoval významné podujatie spojené aj so slávnostným odhalením dvojkríža umiestneného v centre obce, ktorý v tomto roku prešiel výraznou renováciou. Občania obce ho postavili už v roku 1993 na počesť vzniku Slovenskej republiky.

Miestny odbor Matice slovenskej v Benkovciach na východe republiky vznikol iba pred rokom, ale jeho členovia sa už dokázali zapísať do povedomia spoločnosťou vydanými podujatiami. Nedávno vynovili dvojkríž v centre obce, na posviacke ktorého sa zúčastnil aj predseda MS Marián GEŠPER (druhý sprava).

Podujatie sa začalo hymnou SR, po ktorej nasledoval kultúrny program, v ktorom vystúpila FSS Konopianka, dlhoročne pôsobiaca pri MO MS v Zabolíne. Prítomným sa prihovarila starostka obce Viera Pavlišková. Podujatie podporil aj predseda Matice slovenskej Marián Gešper, ktorý vo svojom prihovore priblížil dejiny a symboliku slovenského dvojkríža a zároveň vyzdvihol životné dielo JUDr. Jozefa Banika, ktorý inicioval postavenie dvojkríža pred tridsiatimi rokmi. Tento rodolub a vlastenec odišiel na večnosť v minulom roku. Povzbudzujúcim

slovom prispel do slávnostnej atmosféry i rodák z obce duchovný otec Dušan, ktorý hlbokomyseľne charakterizoval symboliku dvojkríža

FOTORIPOPRT

od čias, čo sa vyskytuje na našom území, až dodnes. Po prihovoroch predseda M. Gešper a predseda MO MS O. Hudík slávnostne odhalili zrenovovaný dvojkríž, ktorý správcu benkovskej rímskokatolíckej farnosti vzápätí posvätil. Podujatie svojou prítomnosťou morálne podporili členovia výboru MS

Miroslav Gešper, Ladislav Kalafa a členka KR MS Jana Gešperová. V závere slávnosti opäť účinkovala folklórna spevácka skupina Konopianka, ktorá prítomných potešila interpretáciou piesní z Horného Zemplína. O občerstvenie účastníkov sa postarala obec Benkovce. Aj takto sa prejavuje nadšenie a práca matičiarov a nadšencov, ktorí sa usilujú uchovávať dedičstvo našich predkov a uchovávať slovenské národné tradície. A ako je na matičných podujatiach zvykom, aj toto bolo ukončené hymnickou piesňou Kto za pravdu horí.

Košíckí matičiari spoznávali Banskú Bystricu a Zvolen Vlakom za krásami a pamiatkami

Michal MATEČKA a Anna NAŠTOVÁ – Foto: Ľubica Forgáčová

V septembri zorganizoval Miestny odbor Matice slovenskej v Košiciach-Severe a Dom Matice slovenskej v Košiciach dvojdňový zájazd, ktorého cieľom bolo spoznať mestá Banskú Bystricu a Zvolen a pripomenúť si koniec druhej svetovej vojny.

Členovia MO MS Košice-sever si počas dvoch dní exkurzie na strednom Slovensku pozreli mestá Zvolen a Banskú Bystricu a ich pamätihodnosti – obrnený vlak Hurban a Múzeum SNP.

Prvé kroky košíckych matičiarov viedli do Pamätníka SNP, kde ich počas prehliadky s pútavým odborným a dejinným výkladom sprevádzal mladý sprievodca múzea, ktorý rozsiahle poznatky obohatil aj príbehmi vlastnej rodiny z obdo-

bia druhej svetovej vojny. Prezreli si priestor pri pamätníku, kde sa nachádza expozícia ťažkej bojovej techniky používanej počas SNP. Popoludnie venovali prehliadke centra mesta, počas ktorej ich sprievodkyňa oboznámila s históriou Banskej Bystrice.

Potom zamierili do Zvolena, kde bol ich ďalšou zastávkou počas druhého dňa zájazdu Zvolenský zámok, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou a dominantou mesta. Jeho priestory využíva Slovenská národná galéria. Momentálne je považovaný za najbohatšiu obrazáreň na Slovensku. V stálych expozíciách si prídu na svoje tvoriť umelci aj milovníci umenia. Košíčanov zaujali najmä gotické artefakty, ktoré sú situované v šiestich miestnostiach, najmä dielo majstra Pavla z Levoče. Nachádzajú sa tu kópie troch sôch z Hlavného oltára sv. Jakuba v Levoči. Pod zámkom v parku si pozreli maketu pancierového vlaku Hurban, ktorá bola postavená ako filmová rekvizita do filmu Deň, ktorý neumrie. V centre na Námestí SNP sa opäť pristavili pri Pamätníku SNP a tiež pri Pomníku padlým vojakom Sovietskej armády. Vlakom podvečer odchádzali spokojní, naplnení pozitívnymi dojmami i silnými zážitkami.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN 38/2020 sme sa v súvislosti s Národným výstupom na hrad nad Zvolenom pýtali, ako sa nazýva tento rozsiahly hrady areál, keďže v podstate ide o dva hrady... Správne ste mali odpovedať, že je to Pustý hrad. Otázka vám nerobila problémy a spomedzi správne odpovedajúcich sme vyžrebovali týchto výhercov, ktorí od nás dostanú vecné ceny: Michal Čížik, Martin; Dana Ličková, Zvolen; Erika Vargová, Veľký Krtíš.

• Po nebohom Imrichovi Kružliakovi nesie teraz štafetu najstaršieho matičiara učiteľ, organista a spevák Frdrih Kolarovič. Koľko má rokov a kde žije?

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorky Ľubici Rišianovej do vydania najbližšieho čísla SNN.

PRIPOMÍNAME SI

11. októbra

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi zomrel literárny historik a publicista Juraj Špitzer (1919 – 1995); bývalý šéfredaktor Kultúrneho života a tajomník Zväzu československých spisovateľov,

12. októbra

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil spisovateľ prozaik a dramatik Jozef Repko (1940 – 2014); v prozaickej tvorbe sa venoval najmä dielam pre deti a mládež, publikoval v detských časopisoch Ohník a Slniečko

– pred štyridsiatimi rokmi sa narodila moderátorka Adela Banášová (1980); širokú popularitu jej prinieslo moderovanie hudobných alebo zábavných programov; je držiteľkou ocenenia OTO

– pred tridsiatimi piatimi rokmi zomrel redaktor, publicista, politik, trpiteľ za vieru Andrej Marsina (1885 – 1985); v roku 1943 ho vymenovali za pápežského preláta, z politických dôvodov bol od roka 1945 vo vyšetrovacej väzbe, potom mimo pastoraácie, v roku 1953 sa stal farárom v Staškove, kde pôsobil desať rokov

13. októbra

– pred štyridsiatimi rokmi v Toronte založili slovenskú gréckokatolícku Eparchiu sv. Cyrila a Metoda (1980); prvým eparchom bol v rokoch 1980 – 1996 Michael Rusnak

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil herec Dušan Cinkota (1970); v roku 1995 získal Cenu Litfondu za najlepší mužský herecký výkon roka v hre Alergia, hral v muzikáloch Pokrvní bratia, Cigáni idú do neba, Cyrano z predmestia a Hamlet, vytvoril veľa postáv v dabingu a v roku 2000 dostal Cenu Litfondu za najlepší dabing Toma Hanksa

– pred sedemdesiatimi rokmi zomrel prozaik František Švantner (1912 – 1950); okrem spisovateľskej práce bol činný aj v Matici slovenskej, z diela spomeňme poviedku Výpoveď, novelu Malka, romány Nevesta hól či Život bez konca

15. októbra

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil herec Ivan Mistrík (1935 – 1982); v rokoch 1966 – 1982 člen činohry SND, v televízii účinkoval od roka 1959 a vytvoril asi sto postáv v dielach Balada o Vojtovej Marine (1964), Mŕtvi nespievajú (1965), Canarisova krvavá hviezda (1966), Sedem svedkov (1967), Balada o siedmich obešených (1968), Portrét Doriany Gray (1969), Bašta (1969)

– pred štyridsiatimi rokmi zomrel politik prvej Slovenskej republiky Alexander Mach (1902 – 1980); zastával funkciu ministra vnútra a podpredsedu vlády prvej Slovenskej republiky (1940 – 1944)

– pred tridsiatimi rokmi zomrel sochár, pedagóg a organizátor výtvarného života na Slovensku Alexander Trizuljak (1921 – 1990); jeho zásluhou boli založené viaceré slovenské galérie vrátane Galérie mesta Bratislavy (GMB), galérie v Trenčíne, Nitre či v Humennom

16. októbra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil herec Andrej Mojžiš (1925 – 2020); hercom Divadla Jozefa Gregora Tajovského sa stal v roku 1953 a ostal mu verný, aj keď ponuky boli z takmer všetkých dôležitých slovenských divadiel, držiteľ Ceny Jozefa Kronera za celoživotné dielo či Pribinovo kríža II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

– pred sto deväťdesiatimi rokmi sa narodil spisovateľ Ľudovít Kubáni (1830 – 1869); literárny kritik a dramatik, pre ktorého je typický obraz básnika ako zobrať, človeka z okraja spoločnosti

Ľudovít KUSAL